

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет економіки та управління**

Кафедра економічної теорії

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

**Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація**

Економічна аналітика

05 «Соціальні та поведінкові науки»

051 «Економіка»

Економічна аналітика

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему «Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення
економіки України»**

здобувачки Гордієнко Надії Василівни

*Науковий керівник: доц., к. е. н. Верба Денис Володимирович
(науковий ступінь, учене звання, ППБ)*

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

**Завідувач кафедри: проф., д. е. н Кириленко Володимир Іванович
(науковий ступінь, учене звання, ППБ)**

(підпис)

Київ 2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та управління

Кафедра економічної теорії

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

**Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація**

Економічна аналітика

**05 «Соціальні та поведінкові науки»
051 «Економіка»
Економічна аналітика**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
Кудінова А.В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Кириленко В. І.

(підпис) (ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Гордієнко Надії Василівні

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему «Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення економіки України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "08" вересня 2022 р. №1171-ст від 08.09.2022р.

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Інституту економіки на прогнозування.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ <i>(назва розділу)</i>
Розділ 2	АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ <i>(назва розділу)</i>
Розділ 3	РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Об'єкт дослідження:	інвестиційний потенціал України та залучені інвестиції та соціально-економічні наслідки їх залучення.
Предмет дослідження:	дослідження інвестиційного потенціалу задля виявлення визначальних факторів для його підвищення і в наслідку залучення інвестицій та їх вдалого використання для стимулювання економічного розвитку. Взаємодія цих двох факторів є особливо актуальною на даний момент через високі потреби економіки України у відновленні.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	визначення перспектив відновлення економіки у повоєнний період та розроблення науково-практичних рекомендацій удосконалення існуючої ситуації.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Розкрити сутність інвестицій та інвестиційної діяльності, сформулювати поняття «інвестиційний потенціал» та визначити фактори, які його формують.

У розділі 2	Проаналізувати сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні, охарактеризувати позитивні та негативні чинники, що впливають на залучення іноземних інвестицій в Україну;

У розділі 3	Визначити перспективи повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України, дослідити пріоритетні напрямки інвестування в Україні; запропонувати шляхи вдосконалення державної політики в сфері інвестиційної діяльності.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 97 сторінок, 5 таблиць, 11 рисунків, перелік джерел посилання з 55 найменувань, додатки.

«Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення економіки України»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є інвестиційний потенціал України, залучені інвестиції та соціально-економічні наслідки їх залучення.

Предметом дослідження є дослідження інвестиційного потенціалу задля виявлення визначальних факторів для його підвищення і в наслідку залучення інвестицій та їх вдалого використання для стимулювання економічного розвитку. Взаємодія цих двох факторів є особливо актуальною на даний момент через високі потреби економіки України у відновленні.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – визначення перспектив відновлення економіки у повоєнний період та розроблення науково-практичних рекомендацій удосконалення існуючої ситуації.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- 1) Розкрити сутність інвестицій та інвестиційної діяльності;
- 2) Сформулювати поняття «інвестиційний потенціал» та визначити фактори, які його формують;
- 3) Проаналізувати сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні;
- 4) Охарактеризувати позитивні та негативні чинники, що впливають на залучення іноземних інвестицій в Україну;
- 5) Визначити перспективи повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України;
- 6) Дослідити пріоритетні напрямки інвестування в Україні;
- 7) Запропонувати шляхи вдосконалення державної політики в сфері інвестиційної діяльності;
- 8) Зробити висновки щодо проведеного дослідження.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2022.

Рік захисту роботи 2022.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість, прямі іноземні інвестиції, капітальні інвестиції, повоєнне відновлення, інвестиційні процеси.

В і д г у к
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача навчально-наукового інституту /факультету
освітньо-професійної програми «Економічна аналітика»
доц. кафедри економічної теорії Верби Д.В.
на тему: «Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення економіки
України»

Проблематика роботи пов'язана з двома головними викликами сучасної України: війною та повоєнним відновленням. Це робить актуальність тематики незаперечною, а загальний настрій та ідеологію роботи – життєстверджувальною. Саме така ідеологія, філософія авторського підходу добре узгоджується з третім аспектом роботи: інвестиційною діяльністю, що по суті, є вираженням певної (достатньої для інвестування) впевненості економічних суб'єктів у майбутньому.

Теоретична база роботи сформована на рівні скоріше засад господарської практики, ніж абстрактної економічної теорії, що загалом відповідає її спрямованості на формулювання прикладних рекомендацій. Сильною стороною теоретичної частини є дотримання авторської логіки викладення (від загального розуміння «інвестиційного потенціалу» в 1.1 до факторів, що в умовах конкретного суспільства визначають міру його реалізації – в 1.2), слабкою – недостатня увага кількісним характеристикам інвестиційного потенціалу та міри його використання.

Аналітична частина присвячена аналізу факторів, що впливають на самий інвестиційний потенціал української економіки (масштаби внутрішніх ринків, наявні запаси капіталу та механізми його відтворення) та на міру його використання на різних етапах розвитку українського суспільства. Сильною стороною розділу є виділення вагомого впливу інституціональних факторів, зокрема привернення уваги до того, що слабка інституціональна якість виступала одним з провідних факторів, які обмежували реалізацію наявного інвестиційного потенціалу.

Головним досягненням третього розділу, на мою думку, є обґрунтування того факту, що саме поточна ситуація, що хоч і супроводжується масштабними руйнаціями фізичного капіталу та втратами людського потенціалу, щодо яких економічний вимір не уявляється ні можливим, ні доцільним, але містить і певний імпульс до подальшого відновлення. І джерело цього імпульсу автор вбачає в

усталенні процедур, накопиченні досвіду ефективної взаємодії з західними партнерами у процесі вирішення поточних завдань військового співробітництва, забезпечення ефективності використання фінансової та гуманітарної допомоги західних країн. В інституціоналізації такого позитивного досвіду та в його «конверсії» в процесі післявоєнного відновлення автор вбачає рушійні сили нарощення і поліпшення реалізації інвестиційного потенціалу України.

Враховуючи викладене вище, вважаю, що дипломна робота Гордієнко Надії **«Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення економіки України»** вирішує поставлені аналітичні завдання на гідному рівні та заслуговує на відмінну оцінку.

(дата)

(підпис)

(ПІБ)

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу

здобувача вищої освіти

Гордієнко Надії Василівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема: «Аналіз інвестиційного потенціалу повоєнного відновлення економіки України»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення. Питання роботи пов'язані з двома головними викликами сучасної України: війною та повоєнною відбудовою. Це робить незаперечною актуальність теми, а також загальний настрій та ідейність твору – життєстверджуючими. Ця ідеологія, філософія авторського підходу дуже узгоджується з третім аспектом роботи: інвестиційною діяльністю, яка фактично є вираженням певної (достатньої для інвестування) впевненості економічних суб'єктів у майбутньому.

Якість проведеного дослідження. Теоретична основа роботи розроблена на рівні основ економічної практики, а не абстрактної економічної теорії, що часто відповідає її спрямованості на формулювання прикладних рекомендацій.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи. Сильною стороною теоретичної частини є дотримання виразної логіки автора (від загального розуміння «інвестиційного потенціалу» в 1.1 до факторів, що визначають ступінь його реалізації в конкретних соціальних умовах – 1.2).

Зауваження. Слабкою стороною є кількісна характеристика інвестиційного потенціалу та його використання не приділено достатньо уваги. На мій погляд, головним досягненням є підтвердження поточної ситуації, що, незважаючи на масове руйнування фізичного капіталу та втрату людського потенціалу, але також містить імпульс для подальшого відновлення. І корінь цього імпульсу автор вбачає у налагодженні процедур, накопиченні досвіду ефективної взаємодії із західними партнерами у вирішенні актуальних завдань військового співробітництва, забезпеченні ефективного використання фінансової та гуманітарної допомоги західних країн.

Практична значимість висновків і рекомендацій полягає в тому, що основні положення, рекомендації та висновки, викладені в роботі, можуть бути використані: в наукових дослідженнях, пов'язаних з подальшим вивченням теми повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України, а також при підготовці навчальних і методичних посібників.

Місце роботи та посада рецензента

Науковий ступінь, учене звання (за наявності) _____

(підпис, ПІБ)

Підпис засвідчую:

_____

(посада, підпис)

Місце печатки організації, де працює рецензент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1 Інвестиції в системі економічного відтворення	6
1.2 Інвестиційний потенціал та фактори, які на нього впливають	15
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.	24
2.1 Аналітична оцінка сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні	24
2.2 Характеристика інвестиційної привабливості України на основі міжнародних інвестиційних індексів	39
2.3 Позитивні та негативні чинники, що впливають на залучення інвестицій в Україну	48
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ.....	54
3.1 Перспективи повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України.	54
3.2 Пріоритетні напрямки інвестування в Україні.	67
3.3 Шляхи вдосконалення державної політики в сфері інвестиційної діяльності.	76
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	91

ВСТУП

Інвестиційна діяльність завжди перебуває в центрі економічного розвитку. Інвестиції є базовою складовою розвитку країни, а інвестиційна діяльність у свою чергу істотно впливає на функціонування господарської діяльності, соціальний та економічний розвиток суспільства.

На сьогоднішній день українська економіка зазнає значних витрат через російську збройну агресію. Втрати зараз оцінити дуже складно, адже війна триває. Але залучення інвестиційних ресурсів є надзвичайно важливим для нашої країни, оскільки складна економічна ситуація не дає Україні розвиватись повною мірою.

Якщо впродовж 2014-2022 років економіка України зіштовхувалася з деструктивним впливом воєнних дій обмеженої сили, то після повномасштабного вторгнення російських військ у лютому 2022 року ситуація значно змінилася. У певних регіонах майже повністю відбулася зупинка економіки, багато підприємств були змушені змінити місце розташування та досі перебувають у релокації, значна кількість громадян виїхали закордон у пошуках більш безпечного місця проживання. В той же час відбувається трансформація міжнародних економічних зв'язків України і регіонів. Перед нашою державою постають нові виклики, спричинені глобальними геополітичними зрушеннями. До них відносяться загроза втрати кваліфікованих кадрів, загострення боротьби за інвестиційні та кредитні ресурси, реорганізація традиційних економічних інститутів тощо. В такій ситуації стає актуальною проблема пошуку альтернативних важелів та механізмів ефективного використання інвестиційного потенціалу нашої держави, а також шляхів його нарощування в майбутньому.

У реаліях сучасності відносини держави із світовою спільнотою визначає вектор розвитку та його успішність. Залучення й використання інвестицій є одним з чинників, які мають найбільший вплив на економіку.

У період повоєнного відновлення економіка України гостро відчуватиме потребу в капіталі. І від того, наскільки якісно та швидко Україна буде інтегрована у світовий фінансовий простір, залежить її частка у світових фінансових потоках, обсяг залучених інвестицій, а відповідно й скоріше досягнення потенційного бажаного рівня у виробничій та фінансовій сферах. Одним з головних методів відбудови і відновлення економіки

України у післявоєнний період є збільшення обсягів інвестування завдяки покращенню інвестиційного середовища.

Збільшення обсягів інвестиційної діяльності стимулює конкуренцію, продуктивність праці, зростання фінансово-економічних показників, поширення технологічного прогресу та міжнародного досвіду, а також інтеграцію у світові ринки. Розуміння взаємозалежності інвестицій та економічного зростання дає розуміння того, на які фактори варто звернути увагу для покращення залучення коштів, куди саме їх варто залучати та можливі як позитивні, так і негативні наслідки такого залучення для формування стратегії взаємодії уряду країни та інвесторів.

Наша держава є привабливим ринком для інвесторів, але в умовах повномасштабної війни цей процес значно уповільнюється та ускладнюється. Тому в процесі проведення дослідження варто знайти шляхи для покращення перспектив інвестиційного середовища у період повоєнного відновлення України.

Для України формування інвестиційного потенціалу є особливо важливим під час відновлення економіки після російсько-української війни, адже саме за рахунок інвестицій від партнерів відбуватиметься перший етап реконструкції важливих сфер інфраструктури країни. Необхідним є правильне формування пріоритетів для сфер залучення інвестицій, що сприятиме подальшому прискореному та інноваційному розвитку країни у визначених сферах.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що інвестиції та їх обсяг відіграють важливу роль у розвитку та відновленні української економіки у післявоєнний період.

Мета роботи: визначення перспектив відновлення економіки у повоєнний період та розроблення науково-практичних рекомендацій удосконалення існуючої ситуації. Відповідно до поставленої мети, у ході дослідження необхідно виконати наступні поставлені завдання:

- 9) Розкрити сутність інвестицій та інвестиційної діяльності;
- 10) Сформулювати поняття «інвестиційний потенціал» та визначити фактори, які його формують;
- 11) Проаналізувати сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні;

12) Охарактеризувати позитивні та негативні чинники, що впливають на залучення іноземних інвестицій в Україну;

13) Визначити перспективи повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України;

14) Дослідити пріоритетні напрямки інвестування в Україні;

15) Запропонувати шляхи вдосконалення державної політики в сфері інвестиційної діяльності;

16) Зробити висновки щодо проведеного дослідження.

Об'єктом дослідження є: інвестиційний потенціал України та залучені інвестиції та соціально-економічні наслідки їх залучення.

Предмет дослідження: дослідження інвестиційного потенціалу задля виявлення визначальних факторів для його підвищення і в наслідку залучення інвестицій та їх вдалого використання для стимулювання економічного розвитку. Взаємодія цих двох факторів є особливо актуальною на даний момент через високі потреби економіки України у відновленні.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи були застосовані наступні *методи дослідження:* порівняльного та системного аналізу, статистичної оцінки інвестиційного потенціалу, загальнонауковий, факторного та структурного аналізу, систематизації та синтезу, системного підходу, вимірювання й класифікації.

Для вивчення даного питання були використані праці в галузі макроекономічних досліджень, публікації на офіційних сайтах державних органів України та інших країн, статистичні дані різних Міністерств та державних відомств, законодавчі документи та нормативно-правові акти, наукові статті як українських, так і іноземних економістів, бізнесменів, соціологів, журналістів, експертів, експертні оцінки рейтингових агентств, що дають змогу проаналізувати динаміку інвестиційної діяльності нашої держави.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Інвестиції в системі економічного відтворення

Інвестиції являють собою вкладення капіталу в будь-якій можливий формі в ту або іншу справу для подальшого збільшення чи збереження.

Згідно України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій[1, с.65].

Інвестиції завжди знаходяться в центрі уваги науковців з точки зору ефективного функціонування економіки, адже вони є визначальним механізмом для розвитку країн, а інвестиційна діяльність у свою чергу впливає на ефективність функціонування господарської діяльності, соціальні та економічні перетворення, розвиток суспільства в цілому.

Так, британський фахівець Джеррі М. Розенберг вважає, що «інвестиції – це використання коштів для отримання ще більших коштів, для отримання доходу або для досягнення приросту капіталу, або для того й іншого» [2, с.311].

Схоже пояснення знаходимо у французького експерта з економіко-математичних методів П. Массе. Він стверджував, що «інвестування являє собою акт обміну задоволення сьогоднішньої потреби на очікуване задоволення її в майбутньому за допомогою інвестиційних благ» [3, с. 52].

Отже, в економічній літературі європейського зразка інвестиції розглядаються в єдності двох площин: перша - ресурсів (тобто капітальних цінностей) і друга - вкладень (витрат).

На нашу думку, найбільш чітко такий підхід виражений у роботах Дж. М. Кейнса. З огляду його праць прослідковується наступне трактування: «інвестиції –

це та частина доходу за поточний період, що не була використана для споживання, приріст цінностей капітального майна в результаті продуктивної діяльності даного періоду. Це визначення, що не є вичерпним, відрізняє досить чітко виділення двох сторін інвестицій: ресурсів (акумуляованих з метою нагромадження доходу) і вкладень (використання ресурсів), що забезпечують приріст капітального майна» [4, с. 315].

Деякі науковці деякою мірою не зовсім точно згідно з сучасних стандартами трактування цього явища описують термін «інвестиції»:

- у Стенлі Брю та К. Макконелла знаходимо наступне визначення інвестицій як «витрат на виробництво, нагромадження засобів виробництва і збільшення матеріальних запасів» [15, с. 134].

- Едвін Дж. Долан і Дейвід Ліндсей трактують дане поняття як «збільшення обсягу капіталу, який функціонує в економічній системі або збільшення пропозиції виробничих ресурсів» [16, с. 21].

Такі погляди пов'язані з збільшенням обсягу виробничих ресурсів, внаслідок чого вкладення коштів у депозити, цінні папери та інші невиробничі джерела вже не належатимуть до інвестицій через відсутність збільшення виробничих ресурсів при таких способах вкладення капіталу.

Вітчизняні вчені-економісти трактують інвестиції, враховуючи інші аспекти досліджуваного явища.

Т.В. Майорова вивчаючи сутність інвестицій зазначає, що велика кількість українських дослідників визначають інвестиції як «складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення» [8, с. 9].

А.А. Пересада описує інвестиції як «...довгострокові вкладення капіталу в різні галузі та сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону довкілля з метою розвитку виробництва, соціальної сфери, підприємництва, отримання прибутку» [5, с. 21-23].

Також, заслуговують уваги погляди таких українських дослідників на поняття «інвестиції» як Л. І. Нейкова та Д. М. Черваньов. Вони визначають інвестиції як економічну категорію таким чином, що вони «відображають відносини, пов'язані з довгостроковим авансуванням грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності, в їхні основні та обігові фонди, а також у науково-технічний розвиток, якісне вдосконалення виробничої бази та освоєння випуску нових видів продукції від моменту авансування до реального відшкодування й отримання прибутку або соціального ефекту» [17, с. 10]. Це пояснення можна вважати досить точним через покриття сучасних можливих цілей, об'єктів та ефектів від інвестування.

С. Ф. Кропивницький визначає поняття інвестиції як «довгострокові вкладення грошей у підприємницьку діяльність з метою отримання доходу» [18]. Таке визначення не покриває інвестування негрошових активів, а також інвестування з метою отримання соціальних ефектів оскільки «отримання доходу» передбачає прямі грошові зростання або набуття інших цінностей, що мають вартість [19].

Але не тільки довгострокові вкладення відносяться до інвестицій. До прикладу, інвестиції в товарно-матеріальні запаси або ж фінансові інвестиції можуть бути вкладені й на короткі терміни – місяць, тиждень і навіть дні. Окрім зазначеного вище, основною метою інвестування є отримання вигоди (прибутку) або досягнення позитивного соціального ефекту. Тому розширення виробництва, соціальної сфери, підприємництва - лише засіб досягнення цієї мети.

Н.О. Татаренко вважає інвестиції «всіма видами майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності задля отримання прибутку чи досягнення певних соціальних ефектів» [6, с. 12]. З одного боку інвестиції репрезентують «засіб збільшення капіталу», а з другого – «засіб надання соціальних послуг, які у кінцевому рахунку сприятимуть соціально-економічному розвитку суспільства» [6, с. 14-16].

В.Я. Шевчук у своїх працях визначає те, що «інвестиції мають фінансове та економічне визначення. За фінансовим визначенням, інвестиції – це всі види

активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність із метою отримання доходу. За економічним визначенням, інвестиції – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов’язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал» [7, с. 47-48]. Потрібно зауважити, що в даному аспекті не враховується факт, згідно якого інвестиції можуть бути направлені на закупівлю прибуткових цінних паперів, акцій інших підприємств чи закупки великих партій матеріалів, сировини у зв’язку з інфляційними очікуваннями і т.д. Ці операції не мають відношення до основного капіталу.

До того ж, слід зазначити, інвестиції можуть здійснюватися не тільки у матеріальній чи фінансовій формах, а також у формі новітніх технологій, патентів, ноу-хау та інших нематеріальних активів, за рахунок списання боргу тощо.

Варто відзначити, що думка про неможливість здійснення інвестування з метою отримання соціального ефекту є помилковою, так як вкладення коштів у об’єкти невиробничої сфери можна розглядати як спосіб забезпечення нормального функціонування економіки через здійснення заходів щодо відтворення робочої сили – а без цього фактору процес виробництва неможливий. Лише та держава, що інвестує значні кошти у соціальні проекти, може розраховувати на стабільний розвиток і економічне зростання [7, с. 8].

Отже, не будь-яке вкладення фінансових ресурсів належить до “інвестицій”. Для цього необхідно аби залучені кошти відповідали ряду певних критеріїв, які визначають ознаки інвестицій. До них відносяться наступні ознаки:

- інвестори, які здійснюють вкладення, мають власні цілі;
- вкладенні кошти або ресурси мають приносити прибуток або мати інший позитивний ефект для вкладників;
- в процесі інвестування визначається або передбачається термін, на який залучено капітал;
- використання різних інвестиційних ресурсів, для яких характерні ціна, пропозиція та попит [9, с. 205].

З наведеного вище матеріалу можемо виділити характерні риси розуміння сутності інвестицій згідно ринкового підходу, а саме:

- зв'язок інвестицій з одержанням прибутку як мотиву, що спонукає до інвестиційної діяльності;

- розгляд інвестицій у єдності двох аспектів: ресурсів (капітальних цінностей) і вкладень (витрат);

- аналіз інвестицій не в статиці, а в динаміці, що дозволяє об'єднати в рамках категорії «інвестиції» ресурси, вкладення й віддачу вкладених коштів – як мотиву цього об'єднання;

- включення до складу об'єктів інвестування будь-які вкладення, що дають економічний результат.

Отже, в загальному інвестиції визначають як процес, під час якого здійснюється перетворення ресурсів у витрати з врахуванням цілей інвесторів – одержання прибутку (ефекту).

У міжнародних правових документах і в законодавстві різних держав поняття «інвестиції» трактується по-різному. Дотепер у міжнародній практиці немає єдиного трактування цього поняття, оскільки як юридична категорія воно розглядається у вирішенні цілого комплексу правових проблем, що виникають під час інвестування капіталу між сторонами інвестиційних відносин [6, с. 10].

Варто відзначити, що з визначенням «інвестиції» тісно пов'язаний термін «інвестиційна діяльність». Поняття «інвестиційна діяльність» можна охарактеризувати у широкому й вузькому значеннях.

У широкому сенсі інвестиційна діяльність розглядається як діяльність, що пов'язана з вкладенням коштів (ресурсів) в об'єкти інвестування із метою одержання прибутку. Схоже трактування прописане у Законі «Про інвестиційну діяльність», згідно з яким під інвестиційною діяльністю розуміється «вкладення інвестицій і практичні дії громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій з метою одержання прибутку й (або) досягнення іншого корисного ефекту» [1, с. 110].

У вузькому сенсі інвестиційна діяльність або інвестування є процесом перетворення інвестиційних ресурсів у вкладення.

Визначальною рисою інвестиційної діяльності є те, що вона відіграє важливу роль у розвитку виробництва на макро- та мікроекономічному рівнях.

У макроекономічній площині інвестиційна діяльність є процесом закладення майбутнього економіки країни. Чим більшими є обсяги інвестицій сьогодні, то більшим буде валовий внутрішній продукт завтра. Загальний обсяг фізичного зносу основних засобів за рік визначається розміром нарахованих амортизаційних відрахувань за цей рік. Уже зношені основні засоби мають бути замінені новими, які утворюються за рахунок прямих реальних інвестицій [10, с. 518]. Згідно з міжнародним досвідом, для стабільного економічного зростання інвестиції мають становити 15–30% валового національного продукту (ВНП), що забезпечується відповідними рівнями заощаджень [12, с. 57].

З точки зору мікрорівня інвестиції – це певний економічний інструмент, в який вкладають гроші для отримання прибутку (доходу).

Таким чином, інвестиційна діяльність поширюється на весь інвестиційний цикл. А інвестиційний цикл або період охоплює один оборот інвестицій, тобто рух вартості, яка авансована у певні об'єкти, від моменту акумуляції засобів до їх реального відшкодування.

У більшості праць терміни «інвестування», «інвестиційна діяльність», «капітальні вкладення» розглядаються як синоніми, що звужує поняття інвестиційної діяльності, звужуючи його рамки лише до сфери фінансування капітальних вкладень.

У сучасних умовах, під час формування ринкових відносин, з'являються нові публікації, а також законодавчі акти, для яких є характерним глибше тлумачення поняття «інвестиційна діяльність». Інвестиційна діяльність як діалектична єдність процесів вкладання ресурсів і одержання потоку доходів у майбутньому може виникати і ефективно здійснюється на основі урівноваження інвестиційного попиту й інвестиційної пропозиції, тобто за допомогою механізму інвестиційного ринку [11, с. 172].

Таким чином, наведений аналіз теоретичних витоків економічної природи інвестицій дозволяє сформулювати власне трактування поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. У нашому дослідженні ми розглядаємо інвестиції як динамічний процес зміни форм капіталу, де сировинні ресурси та цінності безперервно перетворюються на інвестиційні витрати, а інвестиційні фонди перетворюються на збільшення вартості капіталу в економічних, соціальних або економічних формах. вплив на навколишнє середовище. Під інвестиційною діяльністю ми розуміємо цілеспрямований процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, відбору ефективних об'єктів інвестування, збалансування інвестиційних планів за обраними параметрами та забезпечення їх ефективної реалізації.

Крім того, щоб зрозуміти інвестиції та інвестиційну привабливість, важливо зрозуміти класифікацію інвестицій за різними характеристиками з метою подальшого аналізу впливу на інвестиційну привабливість через призму подальшого зростання інвестиційних потоків в Україну. Було проаналізовано декілька джерел і обрано найкращу класифікацію інвестицій на основі різних параметрів, як показано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 Класифікація реальних інвестицій

Класифікаційна ознака	Види інвестицій
За видами вкладень	Реальні, фінансові, нематеріальні
За відтворювальною спрямованістю	Валові, реноваційні, чисті
За взаємозв'язками	Прямі, супутні, сумісні
За значимістю інвестиційного процесу	Корпоративні, муніципальні, регіональні, міжрегіональні, національні, міжнародні
За об'єктами вкладень	В основні засоби, в оборотні засоби, в нематеріальні активи
За видами інвестиційних ресурсів	Кошти, основні засоби, сировина, матеріали, енергоресурси, кадрове забезпечення, інтелектуальні ресурси, майнові права
За кількістю цілей, які вирішують	Одноцільового призначення, багатоцільового призначення
За регіональною ознакою	Внутрішні, іноземні
За формами відтворення	Придбання цілісних майнових комплексів, нове будівництво, перепрофілювання, реконструкція,

	модернізація, відновлення окремих видів устаткування
За характером участі у інвестиційному процесі	Прямі інвестиції, непрямі інвестиції (портфельні)
За періодом інвестування	Короткострокові, довгострокові
За формами власності інвестиційних ресурсів	Приватні, державні, сумісні, іноземні
За джерелами фінансування	Централізовані, нецентралізовані
За сумісністю реалізації	Незалежні, взаємозалежні, альтернативні
За рівнем доходності	Високодохідні, середньодохідні, низькодохідні, недохідні
За рівнем ризику	Безризикові, із припустимим рівнем ризику, із критичним рівнем ризику, із катастрофічним рівнем ризику
За рівнем ліквідності	Високоліквідні, середньоліквідні, низьколіквідні, неліквідні
За величиною ефективності	Високоефективні, середньоєфективні, малоефективні
За характером використання капіталу	Первинні, реінвестиції; дезінвестиції

Джерело: складено автором на основі даних [13, с.13-17].

Для подальшого аналізу найзручніше класифікувати за регіональною ознакою, тобто внутрішні та зовнішні інвестиції, оскільки за цією ознакою існують значні відмінності між кількістю та ключовими факторами, що підвищують інвестиційну привабливість України, а також за характером Участь в інвестиційному процесі - Прямі і непрямі інвестиції. На основі цих класифікацій інвестицій можна розглядати такі категорії, як портфельні інвестиції, прямі іноземні інвестиції тощо, а найголовніше – аналізувати інвестиційну привабливість через обсяги інвестиційних потоків за період.

Для подальшого аналізу необхідно зрозуміти характер впливу внутрішніх та іноземних інвестицій. З цієї точки зору, внутрішньодержавні інвестиції — це передача ресурсів усередині економіки, що призводить до розподілу інвестиційних коштів до більш ефективних частин економіки в очах інвесторів, але через цю природу розвиток економіки визначається наявних у ньому коштів і за рахунок

постійного Обмеження темпів зростання за рахунок оптимізації. У другій частині подано статистичні дані про співвідношення внутрішніх і зовнішніх (іноземних) інвестицій у різних країнах, особливо в Україні. З точки зору економічних можливостей, іноземні інвестиції мають більші перспективи через більший вільний грошовий потік, а збільшення грошового потоку в незалежній економіці збільшує потік грошей. Тому ефект підвищення інвестиційної привабливості України слід вимірювати саме збільшенням обсягів іноземних інвестицій. У розділі 2 надано статистичні дані щодо частки іноземних інвестицій у капітальних інвестиціях та відносно ВВП країни та відповідних темпів економічного зростання.

Для розуміння сутності та впливу на інвестиційний потенціал необхідно дати визначення терміну «іноземні інвестиції». Згідно з Законом України «Про режим іноземного інвестування», у статті першій, іноземні інвестиції визначені як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [14].

Аналізуючи визначення, які подані вище, що описують «інвестиції» в загальному, та «іноземні інвестиції» окремо, можна сформулювати загальне визначення: іноземні інвестиції – це ресурси (цінні папери, гроші, права власності та майно, об'єкти інтелектуальної власності та інші цінності що мають матеріальний еквівалент), які вкладаються інвесторами в об'єкти, для яких передбачена інвестиційна діяльність за законом, з метою отримання прибутку та/або досягнення соціального ефекту.

Наша країна має важливий внутрішній ринок, великий промисловий і сільськогосподарський потенціал, багаті та різноманітні природні ресурси та вигідне геополітичне положення, що має потенціал стати однією з головних країн-реципієнтів інвестицій у Європі. Водночас в Україні частка заробітної плати у ВВП залишається низькою порівняно з розвиненими країнами [12, с. 59]. Щоб країна могла поглинати капітал, вона повинна мати: людські ресурси, тобто кваліфікованих людей, які можуть зробити все можливе, щоб перетворити заощадження на інвестиції; і попит, який породжують інвестиції.

1.2 Інвестиційний потенціал та фактори, які на нього впливають

Загальновідомо, що процеси економічного зростання визначаються розмірами і структурою інвестицій, темпами їх освоєння. Інвестиційна діяльність є одним з ключових факторів суспільного розвитку, оскільки забезпечує відтворення робочої сили, оновлення основних фондів виробничої та невиробничої сфер і весь відтворювальний процес в економіці. Інтенсивність та ефективність інвестиційної діяльності – запорука сталого економічного розвитку [21, с.49].

У поєднанні з появою нових тенденцій інтернаціоналізації та глобалізації економічних процесів, появою нових об'єктів інвестування — країн з перехідною економікою — неможливо теоретично і практично зрозуміти сучасні аспекти інвестування в країнах різного рівня. Потенційні джерела іноземних інвестицій, якщо вони привабливі для національної економіки, можуть прискорити економічне зростання.

Факти підтверджують, що формування конкурентоспроможної соціально-економічної структури вимагає мобілізації всіх національних ресурсів і абсолютного використання національних інтересів. На мотивацію, обсяг і спрямованість міжнародних інвестицій впливає багато факторів: політичних і економічних (політична стабільність, ступінь втручання держави в економічний процес, ставлення до інвесторів, дотримання двосторонніх і багатосторонніх угод, ресурси, природні ресурси, населення, географічне розташування, трудовий потенціал, темп економічного зростання, рівень споживання, процентна ставка, норма чистого прибутку, рівень і динаміка інфляції, конвертованість валюти, платіжний баланс). На інвестиційну кон'юнктуру також впливають глобальні економічні чинники (стан розвитку світової економіки, міжнародний ринок, стабільність світової валютної системи, ступінь інтеграції, розвиток міжнародної інвестиційної інфраструктури).

Чим швидше ми зможемо оговтатися від економічної кризи, тим краще. Для досягнення цієї мети нам, як ніколи, потрібна швидка віддача інвестицій. Ми повинні приділяти увагу екологічним проблемам у національному, регіональному

та глобальному масштабі. Це допоможе нам зосередити наші зусилля та швидше отримати результати.

Інвестиції формують виробничий потенціал нової технологічної бази та визначають конкурентні позиції на світовому ринку. Водночас залучення іноземного капіталу у формі прямих іноземних інвестицій, портфельних інвестицій та інших активів відіграє важливу роль у багатьох країнах, особливо в тих, які виходять із економічної та соціальної кризи.

Категорія «Інвестиційний потенціал» тісно пов'язана з низкою основних і похідних категорій, включаючи категорії «Інвестиційна привабливість» та «Інвестиційний клімат». Інвестиційний потенціал є однією з основних складових інвестиційної привабливості.

У будь-якому випадку національна економіка країни певною мірою має певний інвестиційний потенціал. У загальному вигляді поняття інвестиційного потенціалу визначається як здатність освоювати та спрямовувати необхідний обсяг відповідних інвестицій для створення нових та розвитку наявних виробничих можливостей, а також для розвитку людського потенціалу, для створення благ та інститутів промислової та соціальної інфраструктури. [20, с. 60].

Нечитайло У. П. стверджує, що «інвестиційний потенціал – це кількість накопичених в економіці інвестиційних ресурсів, що при певних умовах можуть трансформуватися в інвестиції, тобто кількість ресурсів служить базою інвестування» [22, с. 26]. Тобто інвестиційний потенціал розуміється переважно кількісно.

Далі розглядається співвідношення таких понять, як «інвестиційний потенціал», «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість». На економічний розвиток країни чи регіону впливає обсяг залучених інвестицій. Загальний обсяг інвестицій залежить від інвестиційного потенціалу та інвестиційного середовища (рисунок 1.2).

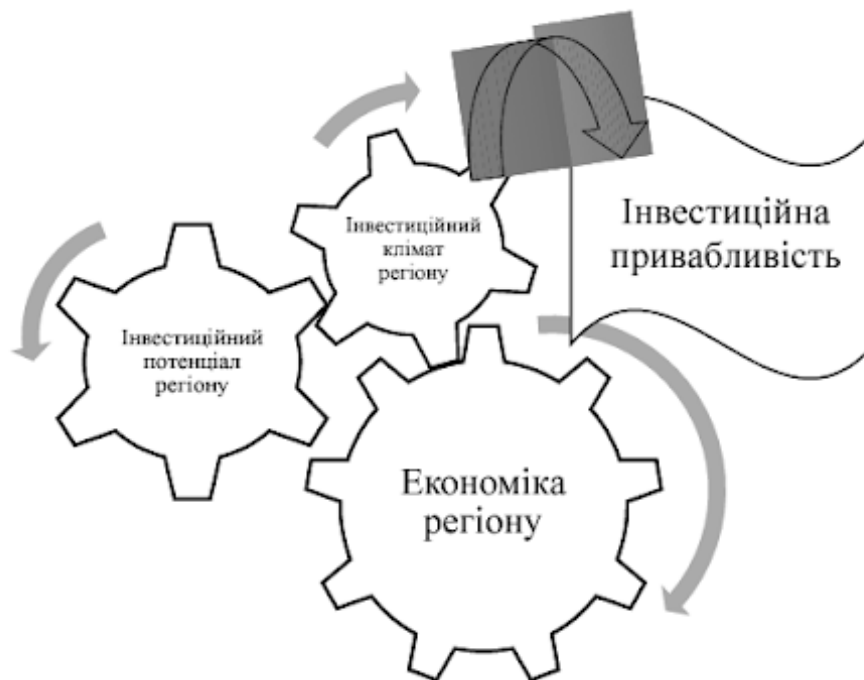

Рисунок 1.1 – Специфіка взаємозв’язку категорій інвестиційного процесу.

З вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що інвестиційний клімат й інвестиційний потенціал виступають є головними складовими інвестиційної привабливості.

Інвестиційний потенціал країни історично та короткостроково некерований. Наявність сприятливого або несприятливого інвестиційного клімату робить державу інвестиційно привабливою або непривабливою. Тому, на нашу думку, створення сприятливого інвестиційного середовища є основною метою національної інвестиційної політики на сучасному етапі національного будівництва.

Надалі будемо вважати, що інвестиційний потенціал – це кількісна характеристика, яка враховує основні макроекономічні показники, а саме насиченість території факторами виробництва (природні ресурси, робоча сила, основні засоби, інфраструктура тощо). Інвестиційний потенціал також враховує споживчі потреби населення та інші складові (рис.1.1), а саме:

- Потенціал інновацій – можливість економіки і її ринків створювати і поширювати інноваційні продукти. Інноваційний потенціал включає рівень розвитку науки та впровадження досягнень науково-технічного прогресу (НТП).

- Потенціал ринку праці (кількість і якість кадрів, середні ставки заробітної плати). Трудовий потенціал включає як якісну, так і кількісну оцінку робочої сили. До якісних характеристик відноситься рівень професійної підготовки населення, вік, стать, стан здоров'я. До кількісних характеристик можна віднести такі показники, як: загальна чисельність працюючих, середньомісячна оплата праці, кількість безробітного населення. Однією з основних складових трудового потенціалу є демографічний потенціал країни.

- Інституційний потенціал (рівень комфортної взаємодії із державними інституціями). Від ступеня розвитку інституційної сфери регіону залежить ефективність і надійність обміну на товарному, ресурсному та фінансовому ринках. Необхідною умовою зростаючої економіки є наявність фінансових ринків та інститутів, що динамічно розвиваються, що передбачає реформування банківського сектора, розвиток фондового ринку та інвестиційних інститутів, розвиток ринку страхових послуг.

- Потенціал наявного менеджменту (планування, мотивація, визначення інвестиційних можливостей конкретного регіону через призму наявних сильних управлінців, які будуть відповідати на пряму за примноження інвестованого капіталу)

- Фінансовий потенціал (податки та рівень маржинальності). У рамках фінансового потенціалу визначається питома вага прибуткових і збиткових підприємств. Особлива увага приділяється рівню прибутковості тих підприємств, які впливають на податкову базу регіону, що визначає дохідну складову бюджету, а також можливість розвитку соціального сектора та інфраструктури регіону.

- Інфраструктурний потенціал (де відносно інших територій знаходиться країна, яка розглядається як потенційна для інвестування, яка внутрішня інфраструктура вже справно працює). Інфраструктурний потенціал дуже впливає на рішення інвесторів. Даний потенціал залежить від економіко-географічного положення регіону, територіального розміщення, інфраструктурної освоєності та забезпеченості, розвитку системи комунікацій в країні. Відсутність інфраструктурної забезпеченості може бути серйозною перешкодою для залучення

інвестицій у регіон. Інвестор може сприяти розвитку інфраструктури, але основні комунікації повинні бути вже готові.

- Ресурсний потенціал (мінеральні ресурси, фінансові ресурси, ресурси ринку праці, інформаційні ресурси і інше). Ресурсно-сировинний потенціал країни - це частина сукупності природних ресурсів, які при даному рівні економічного і технічного розвитку суспільства і вивченості території можуть бути використані в господарській та іншій діяльності людства в даний час і перспективі. Інтегральний показник даного потенціалу визначається як зважена сума економічних оцінок окремих компонентів потенціалу. Кількість, якість і поєднання ресурсів визначають ресурсно-сировинний потенціал країни, який впливає на ринкову спеціалізацію і місце в територіальному поділі праці.

- Потенціал споживання (рівень платоспроможності аудиторії на ринку і середні чеки за замовлення). Основою споживчого потенціалу є платоспроможний попит. Структура платоспроможного попиту позитивно корельована з джерелами формування доходів населення.

На нашу думку, також необхідно враховувати виробничий та інтелектуальний потенціали.

Виробничий потенціал є показником рівня валового продукту території, частки збиткових підприємств, рівня виробництва на душу населення, тобто характеризує стан виробничої сфери регіону. Важливим моментом у формуванні виробничого потенціалу є особливості галузевої спеціалізації підприємств регіону.

Інтелектуальний потенціал - це прогнозована інтегральна здатність особистості або групи осіб (персоналу організації, підприємства, населення територіальної громади, регіону, країни, нації, людства) до створення нових духовних і матеріальних цінностей [23, с. 245], проте не лише здатність, а й інтелектуальні ресурси визначають інтелектуальний потенціал.

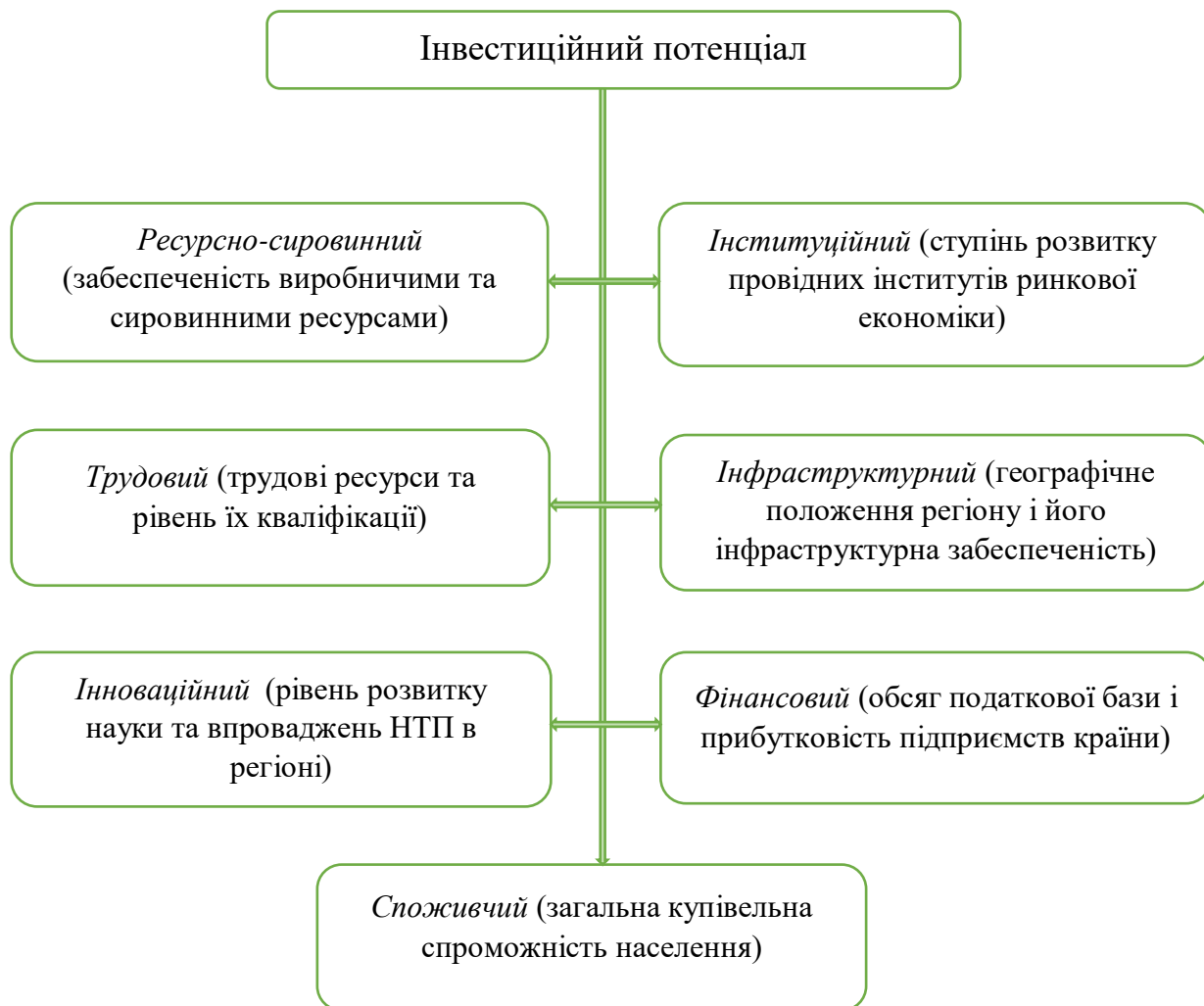

Рисунок 1.2 - Структура інвестиційного потенціалу.

Джерело: побудовано автором на основі даних [24, с. 41-44].

Важливою складовою оцінки інвестиційного потенціалу інститутів фінансового ринку та ефективності їх формування та використання є дослідження сукупності факторів, вплив яких може підвищувати чи знижувати рівень самого інвестиційного потенціалу.

Сьогодні вчені пропонують кілька основних аспектів ранжування факторів, від яких зазвичай залежить рівень інвестиційного потенціалу:

1) За джерелом виникнення:

- Фактори впливу зовнішнього середовища (зовнішні фактори)

інвестиційного потенціалу та ефективність його формування та використання, які інститути фінансового ринку не можуть передбачити та контролювати:

- фактори мегарівня, що відображають вплив умов експлуатації міжнародної (світової) економіки;
- Макрофактори, що відображають вплив умов ведення бізнесу народного господарства;
- мезофактори, що відображають вплив стану регіонального розвитку та/або галузі, в якій працює той чи інший інструмент інвестиційного потенціалу - інститути фінансових ринків;
  - внутрішні фактори впливу на інвестиційний потенціал та ефективність його формування та використання – фактори мікрорівня, які інститут фінансового ринку безпосередньо може контролювати, а, отже, може, в той чи інший спосіб, впливати на їх дію.

2) за якісними характеристиками їх впливу:

фактори-стимулятори та дестимулятори [24, с. 43].

Джерела вищезазначених факторів чітко відображають їх поділ на зовнішні та внутрішні впливи на інвестиційний потенціал. Для визначення якісного рівня формування та використання інвестиційного потенціалу необхідно враховувати не лише внутрішні процеси, а й зміни, пов'язані із зовнішнім середовищем, у якому він функціонує. Під зовнішнім середовищем розуміють сукупність суб'єктів господарювання, економічних, соціальних і природних умов, національних і міждержавних інституційних структур, інших зовнішніх умов і факторів, які впливають або можуть вплинути на функціонування засобів інвестиційного потенціалу. Внутрішнє середовище включає фактори, які контролюються механізмом інвестиційного потенціалу. Загальними характеристиками зовнішнього та внутрішнього середовища є: зв'язок між факторами та їх взаємозалежність, тобто ступінь впливу одного фактора на інші фактори; комплексність, тобто кількість і вид факторів, які суттєво впливають на інвестиції. потенціал, невизначеність, тобто відносна впевненість в обмеженій інформації про навколишнє середовище та її точність, динаміка, тобто відносні зміни в середовищі та інших факторах.

Серед внутрішніх факторів, які впливають на інвестиційний потенціал та ефективність його формування та використання, варто виділити: обсяг сформованих інвестиційних ресурсів, обсяг і структуру фінансових ресурсів, здатних формувати інвестиційні ресурси, деталі організаційних структур, стратегічно визначені внутрішні інвестиції, характер політики. Важливість цілей, пропозиції робочої сили в країні та її якості, включаючи знання, навички, досвід, підприємливість, культуру праці, здатність застосовувати знання, готовність йти на ризик, бачення [25, с.80]; Інститут фінансових ринків. Якість формування та управління портфелем; доступ до фінансових ринків; фінансова (обізнаність) грамотність громадськості щодо інвестиційних перспектив конкретних інституцій на фінансових ринках; рівень організаційної підтримки управління розподілом інвестиційних ресурсів; внутрішній пріоритет розвитку носіїв з інвестиційним потенціалом .

Таким чином, система факторів впливу на інвестиційний потенціал та ефективність його формування та використання має чітку ієрархію.

Досліджуючи фактори, які необхідно враховувати, незалежно від рівня їх виникнення та розвитку, ми бачимо, що вони можуть як позитивно, так і негативно впливати на інвестиційний потенціал та ефективність його формування та використання. Тому всі фактори, що впливають на інвестиційний потенціал, поділяються на стимулюючі фактори (фактори позитивного впливу) і фактори контрстимулювання (фактори негативного впливу). До стимулювання належать фактори, що створюють сприятливі умови для формування та використання інвестиційного потенціалу. Тому фактори, що впливають на інвестиційний потенціал і протилежні наслідки дій, відносять до гальмівних факторів. Розподіл факторів на стимулюючі та гальмівні може спрогнозувати тенденцію зміни рівня інвестицій країни та внести відповідні корективи в її інвестиційну стратегію. Аналізуючи вплив факторів на економічний потенціал, необхідно звернути увагу на такі характеристики: по-перше, ступінь впливу різних факторів на економічний потенціал неоднакова, оскільки самі фактори не є однозначними, по-друге, усі

фактори взаємодіють. сильно, і один із них. Будь-які зміни призведуть до змін усієї системи [26]

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1 Аналітична оцінка сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні

Розвиток економіки, стабільність валютного курсу, соціальна захищеність країни безпосередньо залежать від бізнес-середовища, яке існує в країні. Створення сприятливого інвестиційного середовища має стратегічне значення, оскільки воно значною мірою визначає рушійну силу соціально-економічного розвитку країни та темпи модернізації національної економіки, сприяє інтеграції вітчизняної економіки в міжнародний простір. Влада розглядає інвестиції як засіб забезпечення необхідних коштів для реалізації великих інвестиційних проектів, а також як засіб компенсації недостатніх коштів для покриття необхідних витрат, тим самим прискорюючи трансформацію економіки. Залучення інвестицій може підвищити технічний рівень підприємств, сприяти впровадженню інноваційних методів управління виробництвом, позитивно вплинути на підвищення продуктивності праці.

Таблиця 2.1 - Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2017-2021 роках.

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2017-2021 рр.					
	2017	2018	2019	2020	2021
У млн.грн					
Усього	412812,7	526341,8	584448,6	419836,7	528802,0
у тому числі за рахунок					
коштів державного бюджету	14324,6	21036,7	29536,7	36512,5	48545,5
коштів місцевих бюджетів	38175,9	45743,1	56047,5	43558,3	44207,8
власних коштів підприємств та організацій	288644,2	375309,1	397771,5	279330,4	362693,0
кредитів банків та інших позик	21826,9	35299,8	40983,1	27894,5	26654,1
коштів інвесторів-нерезидентів	5667,1	1540,2	3541,4	1729,2	779,0

коштів населення на будівництво житла	32288,1	33838,9	32666,4	20590,9	28576,2
інших джерел фінансування	11885,9	13574,0	23902,0	10220,9	17346,4
Відсотків до загального обсягу					
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок					
коштів державного бюджету	3,5	4,0	5,0	8,7	9,2
коштів місцевих бюджетів	9,2	8,7	9,6	10,4	8,4
власних коштів підприємств та організацій	69,9	71,3	68,1	66,5	68,6
кредитів банків та інших позик	5,3	6,7	7,0	6,7	5,0
коштів інвесторів- нерезидентів	1,4	0,3	0,6	0,4	0,1
коштів населення на будівництво житла	7,8	6,4	5,6	4,9	5,4
інших джерел фінансування	2,9	2,6	4,1	2,4	3,3

Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено автором на основі даних Держстату.

Аналізуючи джерела формування інвестицій бачимо, що серед них найбільш суттєвими є кошти підприємств та організацій, кошти державного та місцевих бюджетів. Частка власних джерел підприємств і організацій переважала в інвестиціях і коливалася від 71,3% у 2018 році до 66,5% у 2020 році відповідно. У 2021 році частка власних джерел підприємств та організацій становила 68,6% від загального обсягу. Для фінансування основного капіталу залучалися також кошти державного бюджету, місцевих фондів, населення. Їх сумарна питома вага протягом досліджуваного періоду знаходилася в межах 19,1% і 24%. У 2021 році порівняно з 2020 роком, відбулися наступні зміни: скоротилося фінансування за рахунок іноземних інвесторів та за рахунок банків, але збільшилося за рахунок власних коштів підприємств. Така тенденцію експерти пов'язують з негативними очікуваннями вкладників на фоні економічної та політичної нестабільності.

Загалом у 2021 році було реалізовано 528,8 мільярда гривень капітальних інвестицій, але з 2014 року тимчасово окуповані Крим, Донецька та Луганська області не враховуються при розрахунку цього показника. Позитивним процесом у цей період стало помітне збільшення капітальних інвестицій у регіонах, які раніше вважалися «відстаючими», особливо в регіонах із найбільшим зростанням: Івано-Франківській (на 41,7%), Запорізькій (на 39,2%), Вінницькій (на 33,1%) та Київській (35,1%) областях, однак, згідно з аналізу дослідницького центру MIGA зменшились лише у Волинській області на 30,8% за рік. Ця зміна вкрай необхідна, оскільки територіальна диспропорція між регіонами була посилена віковою стагнацією в усіх сферах економічного, політичного та соціального життя країни протягом 2014-2018 років.

Таблиця 2.2 – Регіональний розріз капітальних інвестицій у 2021 році.

Капітальні інвестиції за регіонами				
Регіон	Обсяг капітальних інвестицій, тис. грн	у % до		у розрахунку на одну особу, грн/ <i>per person,</i> UAH
		загального обсягу	відповідного періоду попереднього року	
Україна	528802011	100,0	113,0	12719,0
Вінницька	14013094	2,7	133,1	9157,8
Волинська	8263244	1,6	69,2	8048,5
Дніпропетровська	65469771	12,4	113,9	20744,3
Донецька	30072847	5,7	103,6	7329,2
Житомирська	9484439	1,8	115,7	7886,5
Закарпатська	5126333	1,0	114,5	4103,9
Запорізька	18270778	3,4	139,2	10900,3
Івано-Франківська	8408234	1,6	141,7	6174,0
Київська	35927395	6,8	135,1	20195,2
Кіровоградська	6540378	1,2	100,3	7107,5
Луганська	3291761	0,6	116,2	1549,8
Львівська	24041905	4,5	137,7	9668,8

Миколаївська	8272664	1,6	103,8	7430,0
Одеська	18853678	3,6	102,3	7983,4
Полтавська	23808239	4,5	102,3	17360,3
Рівненська	6076296	1,1	117,2	5285,4
Сумська	7465009	1,4	113,8	7051,4
Тернопільська	8536591	1,6	122,5	8276,9
Харківська	19438622	3,7	102,1	7389,7
Херсонська	5157946	1,0	115,8	5052,5
Хмельницька	10874810	2,0	107,6	8727,2
Черкаська	9590276	1,8	122,4	8116,5
Чернівецька	3397187	0,6	123,6	3791,4
Чернігівська	8367139	1,6	123,7	8577,7
м.Київ	170053375	32,2	110,0	58168,5

Джерело: побудовано автором на основі даних Держстату.

Вивчаючи наведені дані, можна зробити висновок, що переважна більшість інвестицій освоєно в Києві – 32% від загального обсягу капітальних інвестицій. Далі йдуть Дніпропетровська область – 12,4%, Київська область – 6,8%, Донецька область – 5,7%, Полтавська область – 4,5% (Ці 5 регіонів є найбільш привабливими, з економічної точки зору на регіони припадає 61,4% усіх інвестицій всього), а найменш обнадійливі показники: Сумська область 1,4%, Рівненська область – 1,1%, Закарпатська та Херсонська області – по 1%, Луганська та Чернівецька області – обидві по 0,6%.

Наслідком такої інвестиційної ситуації є те, що слаборозвинені регіони залишаються віддаленими від потоків інвестицій, а економіка продовжує погіршуватися (нерівномірний та асиметричний розподіл інвестицій між регіонами). Саме це негативне явище спонукає національні органи влади до виваженої та більш ефективної інвестиційної регуляторної політики, яка враховуватиме потреби та можливості економічного розвитку та інвестиційну привабливість кожного регіону.

Рисунок 2.1 – Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у 2021 році.

Джерело: побудовано автором на основі даних Держстату.

Галузева структура капітальних інвестицій у 2021 році така: промисловість – 36,15 %, будівництво – 9,8%, сільське, лісове та рибне господарство – 9,29%, інформація та телекомунікації – 3,81%, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів і мотоциклів – 8,21% , транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність - 7,07%, державне управління та оборона, обов'язкове соціальне страхування - 11,99%, операції з нерухомістю - 4,6%.

До вирішальних досягнень цього року у сфері світового інвестування варто віднести таку угоду: сума між General Electric та Укрзалізницею становить близько

1 мільярда доларів. США, де українській стороні було передано 30 локомотивів класу GE; Salic, дочірня компанія Фонду державних інвестицій Королівства Саудівської Аравії, придбала український агрохолдинг «Мрія» (за суму не розголошується, але аналітики оцінюють понад \$200 млн); жовтень німецька Bayer Pharmaceuticals відкрила під Житомиром одне з найбільших у ЄС підприємств з виробництва насіння; український виробник товарів для дому «Європак» отримав інвестиції від стратегічного інвестора в Греції «Sarantis»; запуск «Сиваша» сонячна електростанція потужністю 250 МВт вартістю близько 350 млн дол. США.; і найважливіше - канадська Brookfield Asset Management (контролює активи на загальну суму майже 300 мільярдів доларів) розпочала будівництво Львівського ІТ-парку: інноваційного комплексу площею 10 тисяч гектарів із загальним обсягом інвестицій у 160 мільйонів доларів. Після завершення будівництва парк може вмістити до 14 000 співробітників і, ймовірно, стане одним із центрів ІТ-індустрії Східної Європи.

В останні роки все більш помітним стає вплив процесів глобалізації, інтернаціоналізації та уніфікації у світі та економічних системах різних країн. Одним із напрямів інтеграції вітчизняної економіки в міжнародний економічний простір є залучення прямих іноземних інвестицій, переважно за участю транснаціональних корпорацій.

У сучасному контексті глобалізації та інтеграції зростає увага до потоків капіталу, особливо інвестиційного процесу. Деякі країни прагнуть залучити ІІІ у свою економіку, тому що для приймаючої країни це можливість для великої кількості робочих місць, залучення новітнього досвіду, підвищення рівня життя та підвищення міжнародної конкурентоспроможності.

Економіка України вийшла на рівень ринкової економіки, але наша країна все ще перебуває в перехідному періоді. Прямі іноземні інвестиції – це вихід із «чарівного кола бідності», зменшення залежності від імпорту та отримання можливості виробляти самостійно.

Міжнародна торгівля та прямі іноземні інвестиції відіграють надзвичайно важливу роль у сучасній світовій економіці. Темпи їх зростання значно

перевищують світовий ВВП, що є стійкою тенденцією поглиблення інтернаціоналізації. Крім того, завдяки багатьом факторам міжнародного економічного розвитку темпи зростання прямих іноземних інвестицій за останні десятиліття значно перевищили темпи зростання торгівлі товарами та послугами.

Україна лише зробила перші кроки у світову економіку, але є багато об'єктивних причин, щоб цей процес зволікати. Однією з причин є низький рівень іноземних інвестицій в українську економіку. Успішний розвиток української економіки значною мірою залежить від залучення іноземного капіталу, найефективнішим джерелом якого є прямі іноземні інвестиції.

З вивчення міжнародного досвіду можна виділити наступні основні економічні фактори вкладення капіталу:

1) Потреби у фінансуванні. Чим вищий попит підприємства на капітал, тим більший імпорт прямих інвестицій. І навпаки, чим менший попит підприємства на капітал, тим менший імпорт прямих інвестицій..

2) Кількість відділень по всій країні.

3) Витрати виробництва. Чим нижчі виробничі витрати країни, тим більший імпорт прямих інвестицій, навпаки, збільшення виробничих витрат приймаючої країни зменшує імпорт прямих інвестицій.

4) Рівень захисту на внутрішніх товарних ринках. Оскільки імпорт капіталу є заміником імпорту товарів, високий рівень тарифів та іншого захисту на внутрішньому товарному ринку збільшить імпорт прямих інвестицій, і навпаки, низький рівень захисту внутрішнього ринку товарів призведе до скорочення імпорту прямих інвестицій.

5) Розмір ринку. Чим більший внутрішній ринок, тим більший обсяг імпорту прямих інвестицій, навпаки, малий розмір внутрішнього ринку не стимулює імпорт прямих інвестицій.

Зауважимо, що такі фактори, як технологічне лідерство, рівень кваліфікації робочої сили, ефективність реклами та розмір компанії, впливатимуть на імпорт та експорт прямих інвестицій. Водночас масштабне та централізоване виробництво компанії для внутрішнього ринку зменшило обсяг імпорту прямих інвестицій. На

рівень імпорту та експорту прямих інвестицій впливає експортна орієнтація галузі на основі прямих іноземних інвестицій та план економічного розвитку окремих країн прями інвестиції, які вона імпортує, і навпаки.

Сьогодні залучення іноземних інвестицій в Україну є особливо актуальним, оскільки національна економіка перебуває у стані гострої кризи та потребує додаткових фінансових ресурсів. Ресурси складають не менше 27-35% ВВП. Порівняно з іншими формами економічного співробітництва ПІІ має багато важливих переваг:

- Стимулювати вкладення капіталу як джерела інновацій та сучасних методів управління технологіями, створюючи нові можливості для працевлаштування при збільшенні реальних доходів працівників та покращенні рівня ринкової конкуренції;

- Удосконалити економічну структуру, збільшити експорт, забезпечити найбільш ефективну інтеграцію національної економіки у світову.

Залучення іноземного капіталу сприятиме вдосконаленню національної економіки, зменшенню технологічної відсталості та підвищенню конкурентоспроможності українських товарів і послуг на світовому ринку.

З кожним роком динаміка залучення іноземних інвестицій в Україну змінюється. З 2017 року інвестиції в українську економіку демонструють тенденцію до зростання. Однак у 2020 році відбулося помітне зниження, коли сукупний ІЦВ був негативним (-868 мільйонів доларів). Це зниження пов'язане зі зміною методики розрахунку НБУ та кризою, спричиненою пандемією Covid-19.

Інвестори, зацікавлені у будівництві прибуткового бізнесу, збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку, придбання статутного та пайового капіталу у формі довгострокових інвестицій. Збільшення капіталу також відображає підвищення рівня довіри іноземних інвесторів до країни, що є рейтингом надійності та перспективності інвестиційних фондів країни та стимулює подальше зростання фондів. Динаміка ПІІ в Україні 2013-2021 рр. представлена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Динаміка ПІІ в Україні протягом 2013-2021 рр., млн. дол. США

Підзвітний рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну		Прямі іноземні інвестиції з України		Сальдо	
	Обсяг	Приріст	Обсяг	Приріст	Обсяг	Приріст
2013	4499	-3902	420	-786	4079	-43,3
2014	410	-4089	111	-309	299	-92,7
2015	-458	-868	-51	-162	-407	-236,1
2016	3810	4268	16	67	3794	1032,2
2017	3692	-118	8	-8	3684	-2,9
2018	4455	763	-5	-13	4460	21,1
2019	5860	1405	648	653	5212	16,9
2020	-868	-6728	82	-566	-950	-118,2
2021	6549	7417	-198	-280	6747	810,2

Джерело: складено авторами на основі даних Міністерства фінансів України.

Тривале та різке падіння обсягів ПІІ з 2013-2015 рр. спричинене зміною режиму в Україні, анексією Криму, початком війни на сході України та різким стартом через закінчення золотовалютних резервів, які підтримували гривню з 2009 року. Також у таблиці ви можете побачити падіння кількості ПІІ у 2020 році, яке пов'язане зі світовою економічною кризою, спричиненою поширенням хвороби Covid-19, але результати 2021 року частково це компенсували.

Однак за результатами 2022 року обсяг ПІІ однозначно буде негативним через вивіз капіталу. Протягом решти проаналізованого періоду обсяги ПІІ повільно збільшувалися до початку нової рецесії чи кризи.

У першому кварталі 2022 року очікується, що обсяг інвестицій буде негативним, але ситуація значно покращилася в другому кварталі, і останні дані показують, що обсяг приватних інвестицій становить 260 мільйонів доларів США. Це свідчить про те, що іноземні інвестори не сприймають Україну як

безперспективний ринок, а навпаки, бачать величезний потенціал для зростання українського бізнесу навіть в умовах повномасштабної війни.

Рисунок 2.2 - Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за 2013-2022рр.

Джерело: складено авторами на основі даних Національного Банку України.

Чистий приплив за прямими іноземними інвестиціями становив 286 млн дол. США (у II кварталі 2021 року приплив становив 1.2 млрд дол. США) і сформувався за рахунок: чистого залучення за борговими інструментами на 102 млн дол. США, у II кварталі 2021 року погашення становило 400 млн дол. США (у тому числі погашення за кредитами сестринських підприємств становило 9 млн дол. США, а у II кварталі 2021 року – 144 млн дол. США); зменшення активів на 76 млн дол. США (у II кварталі 2021 року збільшення становило 360 млн дол. США) здебільшого за рахунок торгових кредитів прямому інвестору. Водночас інвестиції в акціонерний капітал (крім реінвестованих доходів) становили 28 млн дол. США (218 млн дол. США в II кварталі 2021 року), обсяги реінвестування доходів 12 оцінено у 80 млн дол. США (у II кварталі 2021 року – 1.7 млрд дол. США).

Також важливо знати, з яких регіонів і галузей надходять ПІІ, щоб зрозуміти реальний обсяг інвестицій та цілі інвесторів відповідно до форми інвестування в

українську економіку. Нижче можна побачити графік, який ілюструє структуру прямих іноземних інвестицій в Україну.

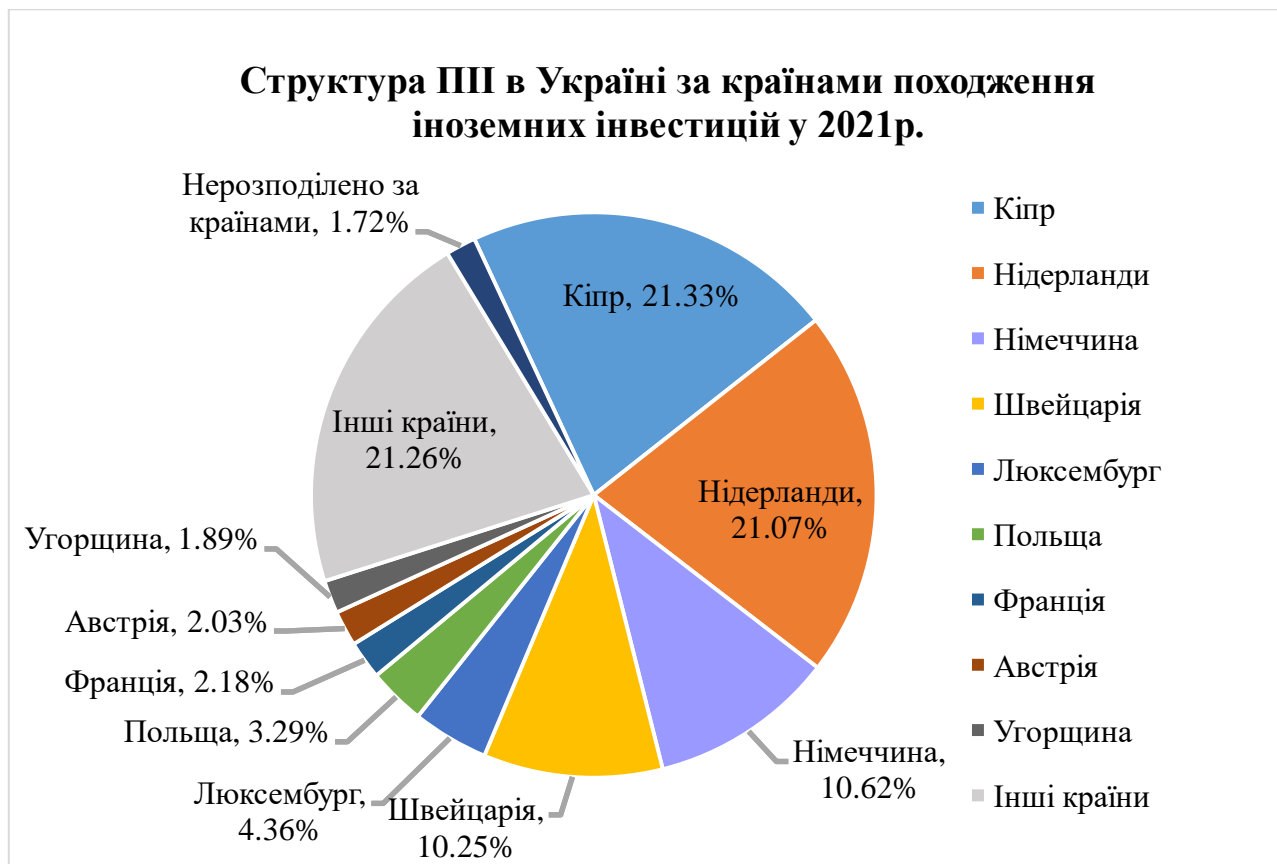

Рисунок 2.3 - Структура ПІІ в Україні за країнами походження інвестицій у 2021р.

Джерело: складено автором на основі даних Національного Банку України.

Як видно з рисунку 2.3, найбільшими інвесторами в українську економіку є Кіпр та Нідерланди, на які припадає 21,33% та 21,07% відповідно. Інші країни-інвестори, які найбільше інвестують в Україну можна побачити на рисунку 2.3. У 2021 році загальна кількість іноземних інвесторів перевищила 76 країн. Проте варто зазначити, що Кіпр визнано офшорною зоною згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27 листопада 2017 року, тому можна припустити і, ймовірно, маємо рацію, що 40% прямих іноземних інвестицій з Кіпру припадає на українські «відмивання» коштів громадян, завдяки чому вони уникають оподаткування та легалізують кошти, часто отримані незаконним шляхом. Статус інвестицій з Нідерландів, Швейцарії та Австрії також є суперечливим – ці країни є хорошими прикладами дії офшорних юрисдикцій. Так, наприклад, у Нідерландах прийнято

реєструвати фінансові та брокерські компанії, а також інвестиційні та трастові компанії зі спрощеними режимами звітності та оподаткування.

Слід також розуміти, що переважна більшість цих офшорних інвестицій в Україні – це капітали українських чи російських бізнесменів, які намагаються оптимізувати сплату податків або отримати певний правовий статус для власної вигоди. Вони виводять активи, щоб «реінвестувати» ці кошти у вигляді прямих іноземних інвестицій. Фактично, якщо вірити дослідженню, спонсорованому ОЕСР, фактичні російські інвестиції в Україну наприкінці 2014 року перевищували офіційну цифру щонайменше втричі: близько 9,9 мільярдів доларів. Порівняно з офіційною цифрою в 2,7 млрд дол. США.

Наприклад, у лютому 2016 року зареєстрована в Нідерландах дочірня компанія ДТЕК Ріната Ахметова збільшила свою частку в найбільшому в Україні приватному газовидобувному підприємстві «Нафтогазвидобування» до 55%. Крім того, він є одним із співвласників компанії Risoil, зареєстрованої у Швейцарії. Серед них інвестиції – 70 мільйонів доларів США, на які будуються елеватори в морському порту в місті Чорноморськ. У 2018 році компанія VimpelCom реалізувала щонайменше \$1,8 млрд голландських інвестицій в український телекомунікаційний сектор безпосередньо українській компанії «Київстар». Цікавим фактом є те, що через посередника «Вимпелком» належить російській «Альфа-груп».

Реальні інвестиції з Нідерландів переважно незначні, представлені групою компаній Unilever. Відсутність приросту, а навпаки зменшення з 8,7 % до 5,2 % , частки інвестицій з Німеччини характеризується тим, що фактично німецький капітал в Україні представлений у формі дочірньої індійської компанії “Арселор Міттал”, що є власником “Криворіжсталі”.

Загалом на кінець 2019 року в структурі ПІІ порівняно з попередніми роками збільшили частку такі країни: Великобританія – з 4,8% до 6,1%, Швейцарія – з 2,1% до 4,8%. Тим часом Франція скоротила свою присутність в Україні з 4,0% до 2,0%, а США з 2,2% до 1,5%. Що стосується російських активів, без урахування офшорів, то зрозуміло, що в періоди політичної кризи, а також активних військових дій на

Донбасі (де найбільша частка всіх доходів спрямовується на схід) відсоток падає з 6,0% до 1,3%, але за даними на кінець 2019 року він знову зріс і склав 3,3% від загального обсягу.

Крім того, з галузевої структури ПІП в Україні в останні роки можна виділити кілька факторів, з яких також можна краще зрозуміти мотивацію іноземних інвесторів. Так, наприклад, велика частина інвестицій йде в банківський сектор, тобто в українські філії іноземних банків і фінансових компаній (таких як страхові компанії) - наприклад, капітал тече з Австрії до філії АТ «Райффайзен Банк Аваль» і з Угорщини до АТ «OTP Banks» – такі інвестиції мають менший вплив на українську економіку, оскільки вони не створюють фізичних продуктів та іншого довгострокового капіталу, оскільки є високоліквідними та можуть бути швидко виведені в іноземний фінансовий сектор. Загалом найбільше інвестицій надійшло до найбільш розвинених галузей економіки, наприклад, 10688,8 млн дол. США у промислову діяльність, на яку припадає 39% усіх інвестицій, або 18% інвестицій в оптову та роздрібну торгівлю (\$4970,4 млн) (Auchan, METRO, Novus).

Отже, аналізуючи результати міркувань у перших двох діаграмах, Україна загалом викликає інтерес іноземних інвесторів, але розрахувати реальну суму та регіон походження інвестицій важко – необхідно розробити скориговану методику, щоб розрахувати обсяг ПІП в Україну, враховуючи офшори та зони з низьким рівнем оподаткування, існує нагальна потреба визначити справжнє походження інвестицій та виключити кошти, які українські громадяни переказують за кордон для легалізації коштів та ухилення від сплати податків, а також ПІП також розраховуються на основі їх важливості для економіки, враховуючи мету певних видів інвестицій, наприклад, не призводити до збільшення експортного потенціалу країни, покращення якості робочої сили чи інших покращень у якість інвестицій, але спеціально спрямованих на вихід на український ринок, прибуток згодом переводиться за кордон.

Дослідження показали, що обсяги прямих іноземних інвестицій в українську економіку є надзвичайно низькими, а українська економіка потребує

інвестиційних ресурсів у розмірі близько 20 мільярдів доларів США на рік. [4, с. 21]. Україна залучає набагато менше інвестиційних ресурсів, ніж інші країни. Наприклад, щоб досягти польського рівня розвитку, Україні необхідно залучати вдвічі більше поточних інвестицій на рік протягом 10 років.

Основними причинами низького рівня активності іноземних інвесторів в Україні є: внутрішня політична та економічна нестабільність, повна війна, окупація частини території, корупція, інфляція, податковий тягар, відсутність ефективних реформ, високий рівень корупції та відсутність довіри. У системі правосуддя – інвестування в нерозвинену інфраструктуру тощо. Враховуючи, що інвестиційна привабливість країни залежить головним чином від стабільності її економічної та політичної ситуації, зрозуміло, що Україна протягом тривалого часу була однією з найризикованіших країн Східної Європи для інвестування.

У 2016 році сума становила 134 мільйони доларів, виходячи з оцінок того, скільки резидентів перевезли гроші за кордон і повернули їх як інвестиції. США, 2017 рік - 270 мільйонів доларів, 2018 рік - 485 мільйонів доларів. – 1046 мільйонів доларів у 2019 році.

Заохочення інвестицій має сприяти модернізації структури національної економіки, сталому та збалансованому розвитку та загальному підвищенню рівня міжнародної конкурентоспроможності. Аналіз привабливості галузі показує, що в Україні найбільш інтенсивний інвестиційний процес відбувається у сферах високорентабельної діяльності, які не вимагають великих капітальних вкладень для забезпечення швидкої віддачі. Таким чином, основними напрямками іноземного інвестування в Україну на початку 2019 року залишалися такі види економічної діяльності, як промисловість (33%), оптова та роздрібна торгівля (16,7%), фінансова та страхова діяльність (10,9%), операції з нерухомим майном (12,4%). і т.д. Слід зазначити, що існуюча структура інвестиційного сектору української економіки суперечить пріоритетам нашої країни та не має ефективного впливу на економічне зростання та формування інноваційних моделей українських підприємств в умовах економічної нестабільності [3, с 70]. Окрім інвестицій у харчову та хімічну промисловість, металургію, машинобудування, виробництво

будівельних матеріалів та сільське господарство, іноземні інвестиції мають бути пріоритетними у високотехнологічні та наукомісткі галузі, що дозволить збільшити експортний потенціал країни та підвищити конкурентоспроможність країни. український ринок.

Найважливішою подією для інвестування України з 2021-2022 року підкреслюється прийняттям та запровадженням закону про "інвестнянь".

Однією з головних цілей Invest in Ukraine на 2022 рік є досягнення балансу між максимально простою системою державної підтримки для якомога більшої кількості інвесторів та забезпеченням механізму, за допомогою якого держава може гарантувати інвестиції, які відповідають її мандату. Ті, хто зобов'язаний плести, отримають підтримку. Команда UkraineInvest тісно співпрацювала з Міністерством економіки та інвесторами для розробки пропозицій щодо подальшого вдосконалення системи державної підтримки. Запущено систему «Залучення інвестицій», спрямовану на показ першої партії успішних кейсів супроводу заявок та підписання договорів з інвесторами, що забезпечує ефект отримання вдвічі більшого результату при вдвічі менших зусиллях. Успішні приклади спонукатимуть інвесторів звертатися за державними стимулами. Отже, на початку цього року ми вже мали 5 пріоритетних проектів, які наповнювали пакет з Мінекономіки.

2.2 Характеристика інвестиційної привабливості України на основі міжнародних інвестиційних індексів

Міжнародні рейтинги дають змогу провести більш якісний аналіз інвестиційного потенціалу України. До прикладу рейтинг Heritage Foundation за індексом економічної свободи, порівнює перешкоди на шляху до економічної діяльності, які створює уряд країни. В табл. 2.4 наведено динаміку показників України за індексом економічної свободи за 2019-2022 роки. Варто зазначити, що Індекс економічної свободи 2022 року розглядає економічну політику та умови в 184 суверенних країнах з 1 липня 2020 року по 30 червня 2021 року.

Незважаючи на те, що Україна щороку вживає заходів для покращення позиції інвестиційного ринку країни, навіть зараз інвестиційний ринок залишається непривабливим, що є основною причиною відсутності внутрішніх та зовнішніх інвестицій. Для формування ефективної та відповідної інвестиційної політики необхідно детально вивчити динаміку інвестиційного процесу за останні роки.

Таблиця 2.4 – Динаміка показників України за індексом економічної свободи 2019-2022 рр. [48]

Показник	Значення				Абсолютний приріст		
	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2020р.	2021р.	2022р.
Індекс економічної свободи	52,3	54,9	56,2	54,1	2,6	1,3	-2,1
Складові:							
Індекс захисту прав власності	43,9	47,5	48,5	39,7	3,6	1	-8,8
Індекс ефективності судової системи	31,5	42,2	41,1	31,4	10,7	-1,1	-9,7

Індекс чесності уряду	29,6	37,9	37,9	33,8	8,3	0	-4,1
Індекс податкового навантаження	81,8	81,1	88,7	89,1	-0,7	7,6	0,4
Індекс бюджетних витрат	46,9	47,2	48,2	44,5	0,3	1	-3,7
Індекс фіскального здоров'я	82,6	83,9	87,7	73,6	1,3	3,8	-14,1
Індекс свободи бізнесу	66,1	61,3	63,5	61,1	-4,8	2,2	-2,4
Індекс свободи трудових відносин	46,7	48,3	48,7	60,7	1,6	0,4	12
Індекс грошової свободи	58,6	63,3	65,8	71,2	4,7	2,5	5,4
Індекс свободи торгівлі	75,0	81,2	79,2	78,6	6,2	-2	-0,6
Індекс інвестиційної свободи	35,0	35,0	35,0	35,0	0	0	0
Індекс фінансової свободи	30,0	30,0	30,0	30,0	0	0	0

З даних наведених в таблиці можна зробити наступні висновки: індекс економічної свободи в Україні за аналізований період мав нестабільну тенденцію. Так у 2019 році він дорівнював 52,3 із 100 можливих балів, а у 2021 році – 54,1, таким чином Україна за даним рейтингом набрала трохи більше половини із можливих 100 балів. У 2022 році Україна зайняла 130 місце за цим рейтингом і, відповідно, належить до здебільш економічно вільних країн. Індекс податкового навантаження, індекс свободи торгівлі та індекс фіскального здоров'я – всі ці показники за даними в таблиці є найбільш високими в Україні, оскільки інші – значно нижчі. Індекс фінансової свободи та індекс ефективності судової системи є досить низькими показниками і таке значення гальмує ведення бізнесу в Україні. Індекс захисту трудових прав у 2022 в порівнянні з 2019 роком значно зріс, а саме на 12%. Досить низький показник індексу інвестиційної свободи, протягом досліджуваного періоду він тримався на рівні 35 із 100 можливих. Такий ступінь свободи інвестування демонструє ступінь незахищеності прав інвесторів в Україні та вказує на необхідність покращення умов інвестування. Загалом, за індексом економічної свободи, Україна є недостатньо привабливою для інвесторів, оскільки індекс знаходиться на низькому рівні.

Позитивні та негативні сторони інвестиційного потенціалу оцінюються міжнародними індексами та рейтингами. Проте єдиної методики та єдиного ідеального показника, що відображав би стан інвестиційного потенціалу та був загально визнаним, не існує. У роботі розглянуто кілька методів оцінки цього показника та наведено результати для України.

Нижче наведено рейтинги та показники, які безпосередньо оцінюють Україну.

Рейтинг економічної свободи (Economic Freedom) за даними 2022 року, Україна посідає 130 місце серед 186 країн світу. Така позиція є незадовільною, оскільки за ранжуванням рейтингу, Україна входить до числа країн «з майже відсутньою економічною свободою». Однак порівняно з попереднім роком ми піднялися у рейтингу на 4 сходинки вище, а це свідчить про позитивні зрушення.

Рейтинг аналізує рівень впровадження інновацій в країні (Global Innovation Index). Згідно з наведеними даними, Україна посідає 57-ме місце серед 132 країн світу. З одного боку, він був вище середнього, але в період 2016-2022 років показник значно зміцнився з різким падінням у 2022 році: з 47-го місця в 2018 році до 57-го у 2022 році. Експерти вважають, що ця негативна тенденція зумовлена переважно військовими діями в нашій країні, нерозвиненою інфраструктурою, політичною нестабільністю, слабкою правовою системою та неспроможністю влади гарантувати діяльність іноземних інвесторів в Україні[45].

Наступним є Індекс свободи інвестування, згідно з яким у 2022 році наша держава посяде 149 місце серед 175 інших країн. Індекс інвестиційної свободи оцінює різні інвестиційні обмеження, такі як: громіздка бюрократія та корумпованість державних установ, обмеження на володіння землею, експропріація інвестицій без справедливої компенсації, валютний контроль, контроль за капіталом, проблеми безпеки, відсутність базової інвестиційної інфраструктури тощо. Трійку лідерів у цьому рейтингу складають такі європейські країни: Люксембург, Данія та Естонія.

Рейтинг Global Competitiveness Index. Він досліджує, наскільки ефективно держава використовує людські ресурси, створення державних інституцій, політику та інші фактори для досягнення стабільного та єдиного зростання в усіх секторах економіки в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Виходячи з наданих даних, ми бачимо, що цей рейтинг для України досить невтішний, коливаючись протягом останніх років між 86-м і 81-м серед 138 країн-учасниць (81-е на кінець 2019 року). Поліпшити імідж за цим показником можливо, в основному, за рахунок технологічної адаптації (з 81-го до 77-го) та рівня інфраструктури (з 78-го до 57-го). У 2021 році за цим рейтингом Україна посідає 54 місце з 64 досліджуваних країн. У 2022 році Україні не вдалося потрапити до світового рейтингу конкурентоспроможності через недостатню кількість даних.

До інших показників, що характеризують Україну на інвестиційному ринку станом на початок 2021-го року, можна віднести такі індекси: 104 місце серед 140 кандидатів за рівнем ефективності та кількістю державних інституцій (на 6

сходинок порівняно з минулим роком), 94 – 131 місце в швидкість розвитку інфраструктури, 131 місце за макроекономічною стабільністю, 46 місце за рівнем освіти, 73 місце за товарними ринками, 66 місце за кількістю та якістю робочої сили, 117 місце за рівнем стабільності фінансової системи.

В першу чергу це пов'язано із загальною війною, яка точиться на території нашої країни, і інвестори не можуть бути впевнені в надійності своїх вкладень. Дописувач також висвітлює умови ведення бізнесу в Україні. Україна посіла 64 місце зі 190 країн у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business 2020 [27]

Сьогодні індекс інвестиційної привабливості України не дуже хороший. Після дослідження можна зробити висновок, що в нашій країні існує проблема, яка змушує інвесторів скорочувати свої інвестиції, виводити свій капітал з економіки країни та інвестувати менше, ніж раніше [46, с. 156].

Згідно з останнім дослідженням інвестиційної привабливості України Європейської Бізнес Асоціації (рис. 2.5), після початку повної війни індекс впав до 2,17. Цей показник став найнижчим за майже вісім років. На кінець 2021 року індекс становив 2,73 пункту. Натомість індекс впав до 2,4 пункту під час активної фази пандемії Covid-19 та до 2,1 пункту під час Революції Гідності, що залишилося найнижчим показником за весь період дослідження. Варто зазначити, що індекс інвестиційної привабливості значно підвищився після завершення Євромайдану та зростав далі, тому ми очікуємо, що подібна динаміка буде після війни.

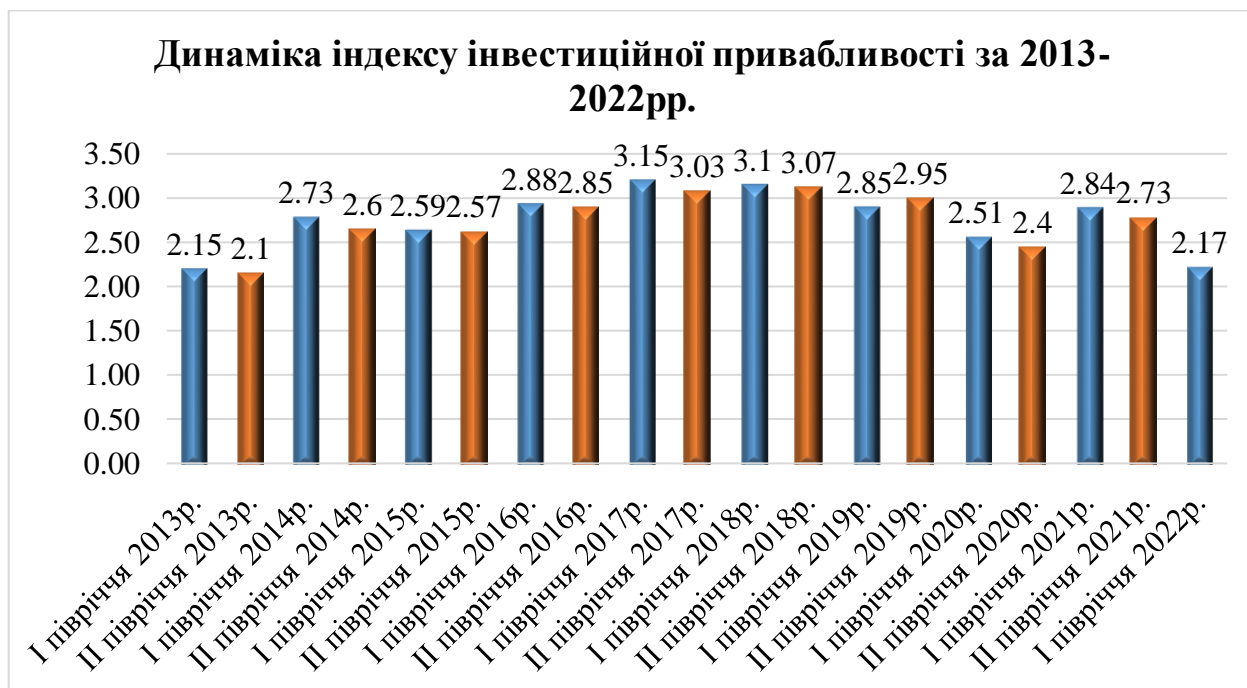

Рисунок 2.5 – Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за 2013–2022 роки

Джерело: складено автором на основі даних Європейської бізнес асоціації [47]

Індекс інвестиційної привабливості України у 2021 році складав 2,84 у першому півріччі та 2,73 у другому із 5 можливих балів. Такий рівень індексу можна трактувати, як дуже низький. На рисунку наведено динаміку індексу інвестиційної привабливості України з 2013 по перше півріччя 2022рр.

Оцінюючи дані на малюнку, можна побачити, що поточне інвестиційне середовище в моїй країні є нестабільним. Однак варто зазначити, що Індекс інвестиційної привабливості за 2018 рік все ж таки продемонстрував тенденцію до зростання під впливом несприятливих факторів. До них належать: розвиток електронних сервісів, діджиталізація, прийняття нових законів, вільний доступ до державних даних та системи державних закупівель, відносна стабільність національної валюти та рівня інфляції, початок проведення реформ в сфері освіти, медицини, сільського господарства, послаблення валютного контролю. Але в 2019-2020 роках ми спостерігаємо значне зниження цього показника. В основному це пов'язано з політичною нестабільністю. Результати дослідження показали невтішні результати: загальна кількість незадоволених інвестиційним середовищем в

Україні зросла з 40% до 57%, а частка тих, хто задоволений лише існуючим бізнес-середовищем, знизилася з 25% до 19%. Крім того, ділові очікування на цей період залишалися негативними, оскільки 54% керівників вагалися щодо доцільності інвестування в Україну. Варто згадати й інші «старі» перешкоди: високий рівень корупції – статус-кво вкрай незадоволені 83% підприємців, недовіра до судової системи – 77%, відсутність земельної реформи та економічна рецесія – 66%.

Як бачимо з отриманих результатів, ще до початку бойових дій в Україні показник інвестиційної привабливості впав до значення 2012-2013 років. Враховуючи, що країна веде повномасштабні військові дії, ми вважаємо це гідним результатом. Це свідчення стабільності українського бізнесу та мужності наших людей, а також реформ і позитивних змін за останні вісім років, які додали нам сили у часи кризи.

Окрім вивчення статистичних даних щодо динаміки найважливіших економічних показників, існує метод оцінки за допомогою опитувань, які дозволяють зрозуміти ставлення та очікування лідерів громадської думки щодо інвестиційного процесу в державі. Найбільш відомою є оцінка Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) розміру інвестиційного клімату. Методологія дослідження складалася з опитування керівників понад 100 найбільших компаній із 5 основними запитаннями. Для оцінки використовується шкала Лайкерта з п'ятьма градаціями : 1 - дуже несприятливий, 3 – нейтральний, 5 – сприятливий.

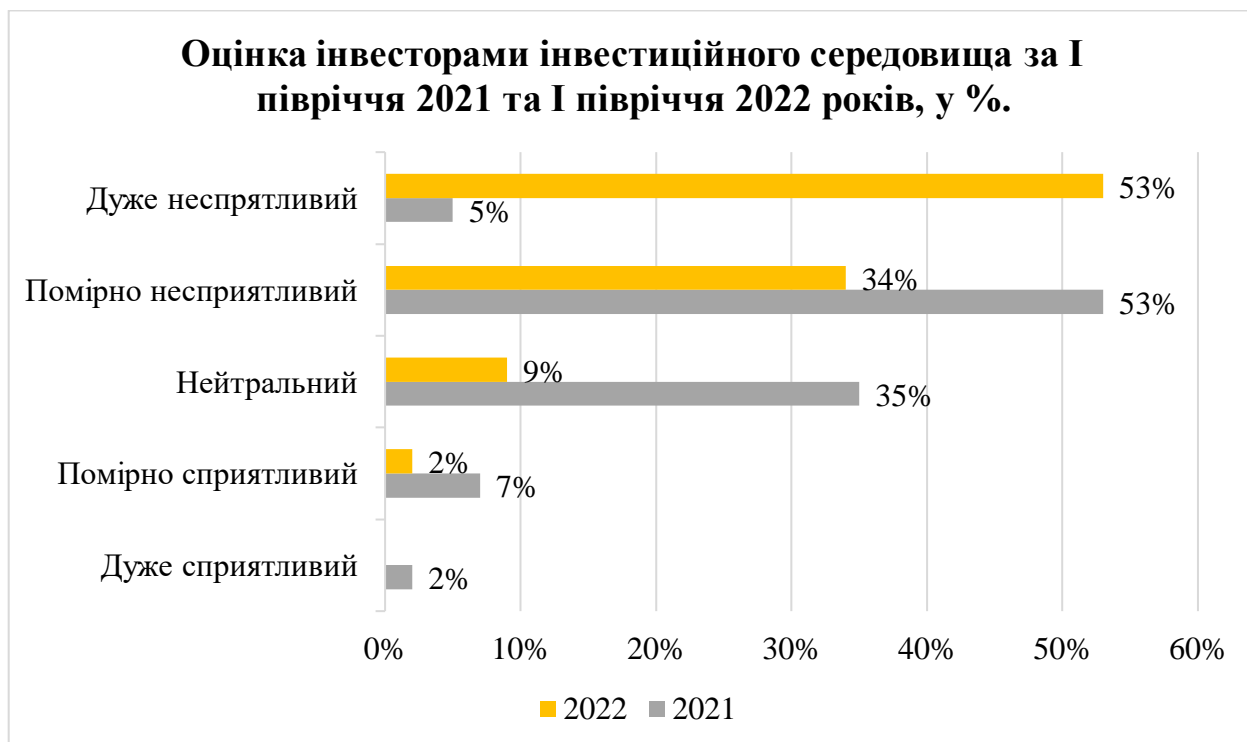

Рисунок 2.6 – Оцінка інвесторами інвестиційного середовища за I півріччя 2021 та за I півріччя 2022 років, у %.

У першому півріччі 2022 року очікується погіршення динамічної оцінки інвестиційного середовища. 79% інвесторів помітили негативні тенденції, а ще 17% не помітили істотних змін у бізнес-середовищі. Прогнози на наступні шість місяців трохи покращилися. Лише 38% очікують подальшого погіршення ситуації, тоді як 36% вважають, що інвестиційний клімат залишиться незмінним, а 26% очікують його покращення до кінця року.

Незважаючи на війну, 91% компаній ЕВА планують продовжувати вести бізнес на українському ринку, а 55% інвестуватимуть в Україну навіть під час війни. Зокрема, керівництво компанії розповіло про інвестиційні плани в сільське господарство, енергетику, ІТ та телекомунікації, будівництво, фармацевтику, FMCG, нерухомість тощо. Крім того, 12% вважають, що новим інвесторам буде вигідно прийти в Україну цього року, хоча 57% респондентів вагаються.

Не дивно, що військова агресія Росії проти України очолила список факторів, які негативно вплинули на інвестиційну привабливість, на другому – корупція, на третьому – слабка судова система. Водночас керівництво компанії оцінило негативний вплив Covid-19 як мінімальний і поставило її на останнє місце

в цьому списку. Серед позитивних змін бізнес-лідери відзначили отримання Україною статусу країни-кандидата на членство в ЄС, скасування мит і квот на український експорт, а також «безвізовий режим» для судноплавства з ЄС.

З 2008 року Європейська Бізнес Асоціація проводить дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України». За всю історію свого існування індекс жодного разу не виходив на плюс – більше 4 пунктів. Загалом в опитуванні взяли участь 102 директора найбільших міжнародних та українських компаній.

2.3 Позитивні та негативні чинники, що впливають на залучення інвестицій в Україну

Аналіз інвестиційного клімату в Україні показав, що багато інвесторів проявляють інтерес до вітчизняного ринку, однак в той же час вони не поспішають вкладати ресурси і реалізувати масштабні інвестиційні проекти. Відповідно до аналізу, проведеного Європейською бізнес-асоціацією (ЕВА), Dragon Capital та Центром економічних стратегій до основних перепон на шляху активізації даного процесу в Україні є:

- широко розповсюджена корупція;
- недовіра до судової системи;
- нестабільна валюта і фінансова система загалом;
- військовий конфлікт з Росією; обтяжливе та мінливе законодавство;
- репресивні дії правоохоронних органів;
- обмеження на рух капіталу та валютні;
- складне податкове адміністрування;
- пожвавлення трудової міграції з України. [39]

Усі фактори ризику перераховані в порядку зменшення впливу. Тож ми бачимо, що війна України з Росією займає лише п'яте місце у списку проблем, а «старі» перешкоди, як-от розгул корупції та неефективність нинішньої судової системи, залишаються на першому місці. Відповідно до щорічного рейтингу Transparency International Україна посідає 126 місце за рівнем корупції, нарівні з такими країнами, як Азербайджан і Киргизстан. Крім того, інвесторів (переважно іноземних) дедалі більше хвилює імміграційний процес і народні настрої: за кордон виїжджають кваліфіковані люди (переважно інженери, дизайнери та спеціалісти інших технічних спеціальностей), що створює негативний індикаторний інвестиційний імідж.

До інших несприятливих чинників інвестиційного середовища експерти, науковці та безпосередньо самі інвестори відносять :

- падіння міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, низька якість продукції, яка не відповідає світовим стандартам;
- досить вузький діапазон сфер інвестування, обтяжлива процедура оформлення документації та система оподаткування;
- надмірне регулювання інвестиційної діяльності та недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання інвестиційної та підприємницької діяльності;
- відсутність гарантій щодо захисту прав інвесторів, відсутність прозорості у відборі та укладанні договорів між інвестором та державою; - політична та економічна нестабільність;
- незавершеність процесу реформ та неефективна робота митниці;
- низька слабка валютна регуляція та непослідовна політика Національного банку України;
- продуктивність економіки, що обумовлюється неплатоспроможністю великої кількості українських підприємств, низький рівень відповідальності за дотримання умов контракту;
- висока міжнародна конкуренція , здебільшого коли мова йдеться про капіталовкладення з ЄС, адже існує сильна конкуренція зі сторони Польщі, Угорщини, Чехії тощо. Ці країни розташовані ближче до передових країн Європи (що знижує транзакційні витрати), а також саме в них спрямований основний потік трудових мігрантів з України.
- значне боргове навантаження; За словами президента Європейської Бізнес Асоціації , інвестори втікають з тих країн, де є високі дефіцити бюджету та платіжного балансу [40, с. 245], [39];
- неефективний та асиметричний розподіл залучених ресурсів у регіональному розрізі та на рівні окремих галузей, оскільки інвестиційні потоки спрямовані в економічно розвинуті регіони країни з вищою рентабельністю , лишаючи поза увагою менш розвинуті регіони, що потребують значних капіталовкладень.

Окремо слід звернути увагу на відсутність в Україні сучасної логістичної системи, яка б відповідала потребам часу, оскільки для 9,8% опитаних іноземних компаній цей аспект був вирішальним фактором при прийнятті рішення про вихід на ринок. Для кращого розуміння поточної ситуації в країні Світовий банк розрахував Індекс ефективності логістики, який базується на оцінці 6 факторів: митних процедур, якості інфраструктури, простоти організації міжнародних поставок, потужності логістичних служб, контроль матеріально-технічного забезпечення та своєчасна організація поставок. Незважаючи на певні покращення, результати все одно незадовільні, оскільки, за словами координатора українського комітету ЄБА з логістики, вітчизняні логістичні послуги на 40-50% нижчі, ніж у провідних країнах Європи та Америки. Скорочення витрат на логістику може стимулювати економічне зростання та сприяти зміні спеціалізації внутрішнього ринку на основі сировини, що відобразиться на зниженні собівартості виробництва, а потім і на цінах. Іншим критерієм відставання є якість і стан відправлення.

УкрЗалізниця є найбільшим перевізником, здійснюючи 82% усіх вантажних перевезень (в розвинених країнах частка залізодорожного транспорту значно менша), тому ефективність такого способу логістики потребує покращень: низький показник оборотності вагонів, невиконання або часткове виконання планів капітальних інвестицій, крадіжки, корупція, що призводять до значних фінансових збитків експортерів та впливають на конкурентоспроможність промисловців. Про це наголошує генеральний директор компанії «Арселор Міттал Кривий Ріг» Парамжит Калон, що підприємство зазнає збитків через нестачу вагонів і локомотивів, а також тарифи на перевезення вантажів [41].

Подібні проблеми стосуються автомагістралей, тому що в Україні якість доріг в декілька разів нижча у порівнянні з країнами Європи. В свою чергу, за словами голови правління “Укравтодору” Олександра Кубракова, на будівництво й капітальний ремонт доріг (не рахуючи тих, що ремонтуються за рахунок міських та обласних коштів), так званих транспортних коридорів між портами і ЄС, надходить близько 33 мільярдів гривень, що становить половину доходів бюджету

від паливного акцизу. За прогнозами урядовця, за нинішніх темпів повне оновлення і, відповідно, поліпшення умов для інвесторів відбудеться у 2022 році. [39]

Загалом перед урядом стоять такі пріоритетні завдання для вирішення: відсутність закону про внутрішній водний транспорт, габаритно-ваговий контроль на автошляхах задля збереження доріг в належному стані, регулярне патрулювання небезпечних ділянок дороги, відеоспостереження та обладнання місць для відстою транспорту з відповідною охороною; для залізниці: збереження вантажів під час вантажоперевезень, проблема розукомплектування рухомого складу.

Однак, незважаючи на всі бар'єри, Україна є одним з найбільших потенційних ринків у Європі. До позитивних чинників можна віднести:

- потужний природно-ресурсний потенціал (значні запаси багатьох видів сировини); відсутні стихійні лиха (смерчі, цунамі, посуха, небезпечні комахи, стихійні лиха);

- наявність кваліфікованих робочих кадрів, які можуть швидко пристосовуватися до імплементації новітніх технологій у виробничому процесі, відносно низька заробітна плата; високий рівень досліджень і розробок у багатьох галузях науки і техніки;

- вигідне географічне розміщення, доступ до моря, що розширює можливості для ринків збуту та знижує транзакційні витрати;

- наявність досить перспективних галузей, які потребують інвестицій, здебільшого мова йдеться про сільськогосподарський комплекс (вигідне географічне положення, сприятливий клімат, родючі ґрунти – 60% земель, що використовуються в сільському господарстві, є високоплідними чорноземами). Також іноземних інвесторів приваблюють виробництво, ритейл, енергетика, і IT-сектор;

- рекреаційні ресурси, такі як Карпати і побережжя Чорного моря, є розвиненими туристичними регіонами (санаторії, курортне лікування, відпочинок)[42].

Завершальним кроком дослідження обрано кореляційний аналіз, який дозволить виокремити головні фактори впливу на обсяги інвестування. Для цього

були обрані наступні показники з 2015 по 2021 роки: прямі іноземні інвестиції, обсяг реалізованої продукції у промисловості, експорт товарів (додаток А). Спершу розглянемо залежність обсягу реалізованої продукції від залучених прямих іноземних інвестицій в промисловість України. Вибравши ці показники для кореляційного поля та побудувавши лінію тренду (рисунок 2.7), ми отримали залежність обсягу реалізованої продукції від прямих іноземних інвестицій в промисловість з достовірністю у 86,9%, з рівняння можна зробити висновок, що зі збільшенням прямих іноземних інвестицій на 1 млн.дол., обсяг реалізованої продукції збільшується на 8,88 млн.дол.

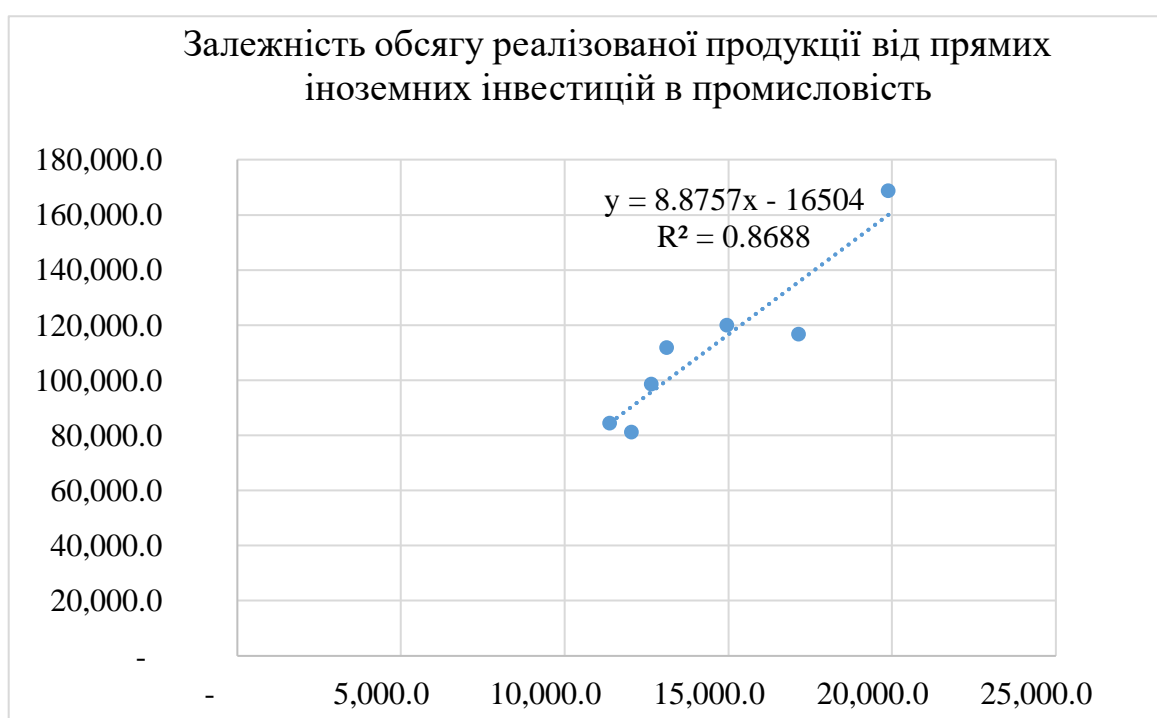

Рисунок 2.7 – Залежність обсягу реалізованої продукції від прямих іноземних інвестицій в промисловість.

Джерело: побудовано автором на основі даних Держстату.

Тепер розглянемо, як пов'язані між собою прямі іноземні інвестиції в промисловість та експорт товарів. З рисунку 2.8 видно, що зв'язок прямий та високий. Ми отримали залежність експорту товарів від прямих іноземних інвестицій в промисловість з достовірністю у 89,4%. З рівняння бачимо, що зі збільшенням інвестицій на 1 млн.дол., експорт товарів збільшується на 3,2млн.дол.

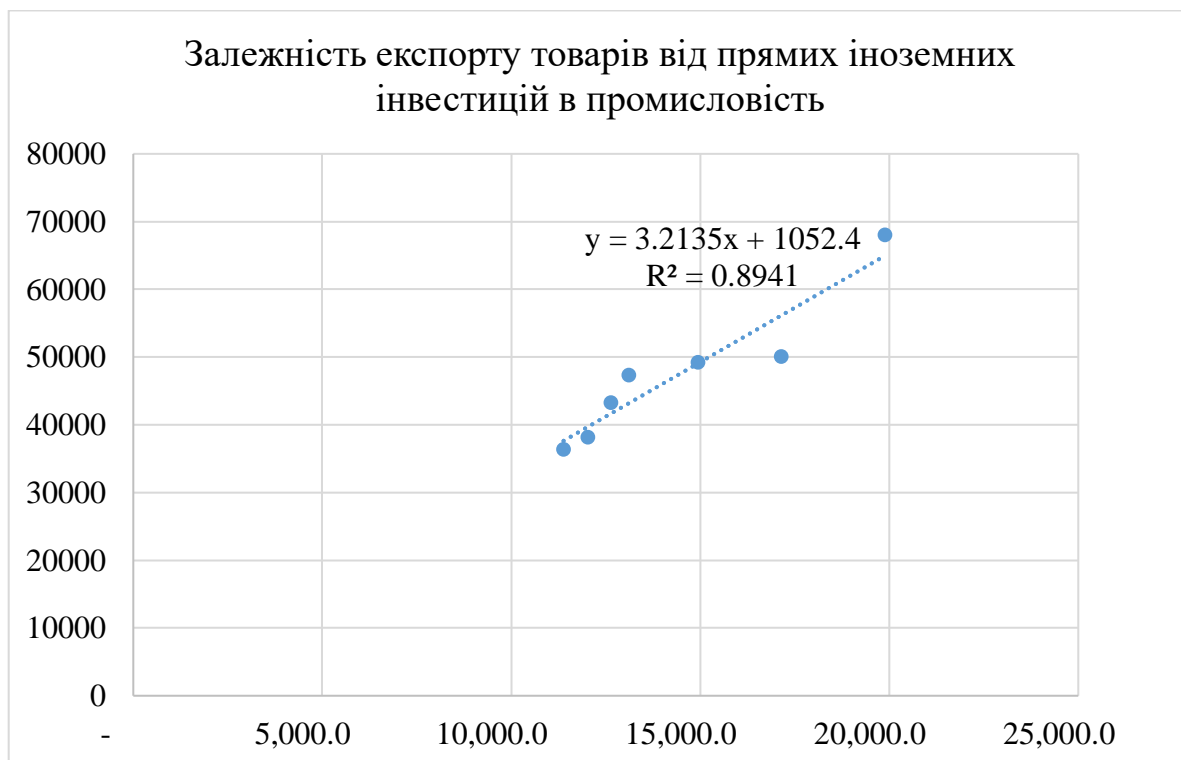

Рисунок 2.8 – Залежність експорту товарів від прямих іноземних інвестицій в промисловість.

Джерело: побудовано автором на основі даних Держстату.

Повертаючись до факторів, які впливають на інтерес інвесторів щодо інвестування, вище було вказано, що значна частка промислової продукції йде на експорт, а проведений кореляційний аналіз тільки підтвердив зв'язок та залежність експорту продукції від залучених іноземних інвестицій.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗАСАД ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЕФЕКТИВНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1 Перспективи повоєнного відновлення інвестиційного потенціалу України.

Українська економіка зараз знаходиться в стані найбільшого економічного стресу за всі роки незалежності понад через повномасштабне військове вторгнення. Нищівний удар по всіх сферах економічної системи нашої країни призвів до необхідності аналітичної оцінки шкоди, завданої військовому господарству країни та світовим ринкам, у яких вона бере участь.

Нинішня ситуація в українській військовій економіці надзвичайно складна і буде погіршуватися, особливо якщо війна триватиме довше 3-6 місяців. За такого сценарію уряд, швидше за все, значно збільшить податки [49], що може ще більше спонукати підприємства до закриття або переїзду за кордон і скоротити державні витрати. Під час інтенсивних військових конфліктів країна втратила значну частину ВВП і доходів бюджету, що неминуче призводить до скорочення державних витрат і необхідності визначення пріоритетного напрямку їх спрямування, а також додаткових заходів, спрямованих на зміцнення економіки в цілому.

У сучасних умовах поглиблення міжнародних економічних зв'язків важливим фактором розвитку економіки країни є успішне використання її інвестиційного потенціалу. Залучення інвестиційних коштів сприяє прискореній модернізації пріоритетних галузей економіки та створенню нових робочих місць. Дослідження інвестиційного потенціалу набуває особливої значимості за умов дефіциту державних коштів України у період відновлення економіки країни після війни, коли значна частина підприємств на території всієї країни зазнали збитків через розірвані ланцюги постачання, а підприємства, розташовані на території бойових дій, у більшості втратили свої активи та державна програма підтримки неспроможна повною мірою їх компенсувати. Зниження доходів підприємств призводить до погіршення економічного стану країни у цілому.

Залучення додаткових інвестиційних коштів може сприяти відновленню економічного середовища країни та забезпечити його подальший розвиток.

За попередніми розрахунками, падіння ВВП України в 2022 році може становити від -10% (прогноз МВФ) до -35-40% (прогноз Мінфіну) за умови збереження окупованої території в довоєнному діапазоні[50]. Наповнення державного бюджету податками під загрозою, оскільки 57% компаній-учасниць українських європейських бізнес-асоціацій припинили (20%) та призупинили (37%) діяльність під час війни.

Український експорт підпадає під окупаційні та логістичні обмеження: українські порти в Азовському та Чорному морях заблоковані; дорожня та залізнична інфраструктура всередині країни та на кордоні України з ЄС через масову евакуацію українців, блокпости та масові руйнування транспортних ліній перевантажена. Довоєнна історія експорту включає: морські фрахти - 62% від загальної вартості товарів у доларах, залізничне сполучення - 12%, автомобільний транспорт - 23%. Залізниця залишалася єдиним прийнятним видом транспорту з можливим експортом лише 600 000 тонн на місяць (порівняно з 5-6 млн тонн до війни), хоча інвестиції в транспортну інфраструктуру могли б збільшити цей обсяг [50].

В Україні спостерігається значне скорочення економічно активного населення, жертви серед цивільного населення в місцях бойових дій, обстріли, примусові депортації, перебування на окупованих територіях, тимчасовий відтік мігрантів і населення, часткове переселення в західні регіони країни, ускладнення працевлаштування місцевого населення.

Поточні інвестиції в українську економіку заморожено, а нові інвестиції здійснюватимуться лише у зв'язку з переміщенням потужностей компанії з «гарячих точок» (понад 1500 подали заявки на переселення), будівництвом житла для переселенців та державними інвестиціями у відбудову інфраструктура.

Збитки в паливно-енергетичному секторі зробили Україну залежною від імпортного палива через пошкодження єдиного в Україні Кременчуцького НПЗ, деяких об'єктів відновлюваної енергетики, мереж передачі електроенергії та газу.

З огляду на окуповану Запорізьку АЕС українська атомна енергетика працює на повну потужність, підключена до ENTSO-E в рамках Єдиного європейського ринку електроенергії.

Геополітичні конфлікти останніх років, пандемії, а тепер і війна в Україні призвели до різкого загострення світової продовольчої кризи. Разом російська федерація та Україна є провідними світовими постачальниками сільськогосподарської продукції, забезпечуючи 16% світових продовольчих культур і 25% світового експорту пшениці, 16% експорту кукурудзи та 56 % експорту соняшникової олії. Пшениця та кукурудза забезпечують 27 % світових раціонів, а минулого року врожай України був рекордним за всі часи – 42 мільйони тонн. Частка України в загальному імпорті Китаєм пшеничного борошна становить 44%, кукурудзяного – 55%, соняшникової олії – 59%. Країни Африки та Близького Сходу — Алжир, Єгипет, Кенія, Нігерія, Південна Африка, Сирія, Туніс і Ємен — особливо вразливі як нетто-імпортери сільськогосподарських товарів, таких як пшениця, соняшникова олія та кукурудза. Україна є основним постачальником кукурудзи на ринки Європи та Китаю. Єгипет є найбільшим у світі імпортером пшениці: 86% імпорту пшениці надходить з російської федерації та України, а 26% імпорту кукурудзи – з України. Більшість із цих країн зазвичай зберігають запаси на три-п'ять місяців [52], тому існує ризик вичерпання таких запасів.

Основні райони вирощування продовольчих культур на українському кордоні можуть знаходитись у районах, де тривають бойові дії. Поширеною проблемою на окупованих територіях є використання вибухових пристроїв для мінування ґрунту та забруднення розлитим паливом. За останніми оцінками, близько 13 відсотків території України окуповано росією. У 2021 році площа, яку зараз займає Україна, становитиме 38% виробництва пшениці, кукурудзи – 34%, ячменю – 43%, насіння соняшнику – 49% . Якщо війна триватиме до наступного врожаю, то, за попередніми оцінками, світу не вистачатиме близько 60 млн. тонн пшениці, 38 млн. тонн кукурудзи та 10,5 млн. тонн ячменю [53].

Міжнародне співтовариство має мобілізувати необхідні інвестиції та політичну волю для колективного усунення причин і наслідків ескалації

продовольчої кризи з гуманітарної точки зору, розвитку та миру. Актуальність цього, ймовірно, зростатиме в найближчі місяці та роки через прямі та непрямі наслідки війни в Україні [54].

Без участі міжнародної спільноти, переважно фінансової, а також технічної та адміністративної допомоги, відновлення країни затягнеться надовго та матиме серйозні наслідки для громадян України та громадян інших країн. Щоб залучити таку підтримку та забезпечити інтереси міжнародних інвесторів, український уряд має негайно працювати в кількох основних напрямках, крім дипломатичних заходів, включаючи роботу в законодавчій сфері, адміністративній системі та економічній сфері.

Найважливішим завданням для України на даному етапі є посилення економічного процесу на територіях, де не велося бойових дій, зосередившись на підтримці виробництва та його перенесенні у відносно безпечні райони. Водночас держава має максимально налагодити економічну підтримку армії, забезпечити національну оборону, відновити та підтримувати інфраструктуру, забезпечити продовольчу безпеку [51]. Необхідність стратегії післявоєнного розвитку передбачатиме зміну цілей структурної економічної політики країни, з акцентом на підтримку малого бізнесу, самозайнятості населення, а не просто на підтримку великих компаній та корпорацій.

Вирішальну роль у забезпеченні виходу економіки з кризи та стабільного розвитку відіграє наукова інвестиційна політика країни. Саме вона визначає реальні джерела, напрями і структуру інвестицій, приймає раціональні й ефективні заходи щодо реалізації загальнодержавних, регіональних і місцевих соціально-економічних і технологічних планів, відтворює процес на макро- і мікроекономічному рівні. Водночас держава має регулювати створення сприятливого інвестиційного середовища в країні, становлення та розвиток фондового ринку, просування напрямків інвестування в ключових галузях.

Водночас значні відхилення показника інвестиційної безпеки від максимально допустимого значення свідчать про проблеми із забезпеченням потреби економіки в інвестиційних ресурсах через виявлені загрози в різних сферах

економіки. Низький рівень інноваційної діяльності в Україні та виявлені загрози в цій сфері є причинами зниження конкурентоспроможності національної економіки, що призводить до посилення загроз економічній безпеці України у сферах виробництва, інвестицій, зовнішньої економіки. і фінанси.

Слід також зазначити, що російське вторгнення в Україну вже призвело до значного зростання цін і збоїв у постачанні багатьох товарів. Міжнародний валютний фонд прогнозує, що розвинена Європа зіткнеться з уповільненням економіки до 3% та інфляцією 5,5% до кінця 2022 року. Це дуже погана новина для країни, яка звикла до стабільного зростання економіки та цін.

Для попередження існуючих та потенційних загроз безпеці інвестицій, попередження негативних наслідків/мінімізації їх у сфері інвестування необхідно сформувати ефективну систему постачання, що керує зовнішньо- та внутрішньо економічними, інфляційними, соціально-політичними, специфічними для неї екологічними. і спільні ризики, ризики, пов'язані з національним регулюванням інвестиційного процесу, портфельний ризик.

Поліпшенню соціально-економічних умов і зміцненню статусу України сприятиме успішне виконання кількох ключових завдань:

1) Впровадити стратегію передового розвитку, щоб забезпечити збереження річних темпів зростання ВВП менше 6-7%. Це допоможе подолати величезний розрив у ВВП на душу населення між Україною та країнами ЄС;

2) Необхідно вжити комплекс заходів щодо реструктуризації економіки та переведення українських підприємств зовнішньоекономічної діяльності на інноваційні шляхи розвитку;

3) Важливою частиною євроінтеграційної політики України має стати суттєве покращення інвестиційного клімату, активне залучення західного капіталу в українські підприємства. Досягнення нових членів НАТО та Європейського Союзу на шляху до євроінтеграції безпосередньо пов'язані з потужністю іноземних інвестицій у ці країни.

Вирішення проблеми відсутності інвестиційних ресурсів багато в чому залежить від макроекономічних змін та прориву в структурній організації. Ці

проблеми можна вирішити лише за рахунок комплексного підходу задля покращення інвестиційного потенціалу. На думку ОБСЄ, побудова сприятливого середовища має базуватись на таких основах як: безпека, захист і гарантія прав іноземних інвесторів, стабільність законодавства, прозорість, ефективне державне управління. Схожі поради щодо нормалізації ситуації в нашій державі надає Міжнародна фінансова корпорація, що входить в структуру Світового банку. Їх бачення можна сформулювати такими тезами:

- сприяння розвитку кількості та якості роботи підприємств полягає в усуненні бар'єрів та втручання держави у ведення бізнесу.

- активізація міжнародної торгівлі та залучення інвестиційного капіталу прямо пропорційно залежить від розвитку механізмів логістики, інфраструктури, а також дотриманням органами влади ефективних та прозорих механізмів оподаткування. [27]

У МВФ підкреслили, що для створення позитивного інвестиційного клімату необхідно сприяти макроекономічній стабільності, оскільки це вважається ключовою умовою економічного зростання. Міжнародний досвід показує, що для прийняття інвестиційних рішень інвесторами вирішальними є такі показники: стабільний обмінний курс, низька ринкова інфляція, висока безпека та гарантоване зняття вкладів, розвинена банківська сфера з високою часткою іноземних банків.

Крім того, для побудови ефективної політики щодо покращення інвестиційного іміджу України варто звернути увагу на методики регулювання інвестиційної діяльності та інструменти, що застосовувались в інших державах і мали позитивні результати. Загалом, тема дослідження та імплементації закордонного досвіду в українських реаліях не є новою і активно висвітлювалась вітчизняними авторами. Зокрема, для дослідження були взяті роботи Фісун Катерини, Карліна Миколи (порівняння особливостей роботи органів влади в різних країнах з метою стимулювання припливу інвестиційного капіталу та оцінювання ефективності політики регулювання інвестиційної діяльності), Карлової Олени Анатолівни та Калашнікової Христини Ігорівни (темою наукових досліджень є процеси формування інвестиційної привабливості окремих регіонів),

Шевченко Наталії (зосереджує увагу на різних підходах щодо гарантування повернення іноземних вкладів у різних державах)[28, с. 165] , [29].

У найближчій перспективі доцільно було б зосередитися на кількох пріоритетних напрямках інвестиційної політики, які можуть вплинути на збільшення обсягів інвестиційних ресурсів та підвищення ефективності їх використання. Серед цих напрямків [53]:

1) удосконалення інструментів національної політики, спрямованих на розширення інвестиційного потенціалу та активізацію інвестиційної діяльності промислових підприємств;

2) суттєво підвищити ефективність державного інвестування на основі чітко визначеного та вичерпного переліку інвестиційних пріоритетів, уникаючи фрагментації інвестиційних ресурсів та широко реалізуючи проекти на основі державно-приватного партнерства;

3) Покращення інвестиційного середовища шляхом вдосконалення загального (податкового, земельного, фірмового, митного) та спеціального інвестиційного законодавства, підвищення рівня захисту інтересів приватних інвесторів, посилення антикорупційних заходів у сфері інвестиційної діяльності.

Досить актуальним для України сьогодні є підхід Словаччини, що ґрунтується на оптимізації бізнес-середовища усіма доступними способами. Саме для цього активно здійснюється реформування сфер діяльності , що прямо чи опосередковано стосуються здійснення підприємництва: реформа фіскальної системи, банківської системи, ринку праці та нарахування пенсій. Також стимулюється процес співпраці державного та приватного сектору шляхом створення компетентного органу «Управління дружньої адміністрації» (метою даного органу є визначення та ліквідація адміністративних бар'єрів) [30].

Ще одним яскравим прикладом реалізації благоприємного середовища для інвестиційного капіталу на теренах пострадянських держав є країни Прибалтики, а саме Естонія, Литва та Латвія. Усі ці країни не мають значних природних цінних ресурсів, однак займають передові позиції в світових економічних рейтингах, здебільшого мова йде про “Doing business”. Причиною таких вражаючих

економічних успіхів є ефективне використання вільних торгівельних зон та податкових знижок; низькі ставки на корпоративний податок; акцентування уваги на розвитку високотехнологічних галузей, зокрема ІТ- сектора, який є дуже конкурентоздатним, порівнюючи з розвиненими країнами Європи та Північної Америки; субсидування владою окремих перспективних сфер промисловості. Як наслідок такої виваженої інвестиційної політики, ми можемо бачити збільшення притоку інвестицій та щорічний ріст ВВП. [31, с. 284]

Особливий інтерес представляють приклади регіональної інвестиційної політики, яка реалізується в Канаді. Процес включає розподіл повноважень щодо здійснення та регулювання інвестиційної діяльності між федеральними та місцевими органами державної влади. Насправді окремі провінції можуть приймати рішення про реалізацію іноземних проектів на власний розсуд, за умови, що діяльність не суперечить національному законодавству. Така політика виправдана, оскільки підвищує конкурентоспроможність регіонів, які намагаються зробити свою провінцію інвестиційно привабливішою, а позитивний ефект часткової автономії проявляється у полегшенні та прискоренні бізнес-процесів. Проте Канаду можна розглядати як негативний приклад організації інвестиційного процесу, оскільки для ведення будь-якого виду підприємницької діяльності тут потрібна федеральна ліцензія, держава також контролює надходження іноземних активів у національну економіку, що вимагає від інвесторів отримання ліцензії на інвестування держ. Як наслідок, складність оформлення документації знижує привабливість регіону для інвесторів та негативно впливає на рівень інвестиційних потоків. Південно-Африканська Республіка є гарним прикладом порівняно з Канадою, де адміністративні процедури спрощені, оскільки для початку підприємницької діяльності потрібна лише реєстрація назви в Реєстраторі та заповнення кімнати для реєстрації. Звичайно, що така політика несе в собі великі ризики (вливання “недобросовісного” іноземного капіталу чи “ відмивання коштів”), однак такі законодавчі стимули значно полегшують процес господарської діяльності, що стимулює бізнесменів реалізувати нові проекти, підвищує інвестиційну привабливість цієї держави [31, с. 221].

Також, на нашу думку, доречним пригадати стратегію “ліквідації бідності” та досягнення країною одних з лідуючих позицій за рівнем життя та легкістю ведення підприємницької діяльності - Ірландію. У 1980-х роках ситуація в країні була схожою на українську дійсність: економіка була в стагнації, зосереджена переважно на виробництві сировини або товарів з низькою доданою вартістю, безробіття сягало приблизно 15-20%, що призводило до відтоку кваліфікованих кадрів. людей; Один із найбільших боргів у Європі. Однак завдяки структурним перетворенням інвестиційний клімат суттєво покращився та стимулювалися економічні прориви. Ключовими нововведеннями стали: лібералізація податкової системи, яка допомогла Ірландії встановити найнижчу ставку корпоративного податку в Європі – 12,5%; розвиток і відновлення інфраструктурної мережі (це включало будівництво великого міжнародного пасажирського та вантажного аеропорту, відновлення та будівництво мережі нових доріг, збільшення пропускної здатності порту); інвестиції в інтелектуальний (людський) капітал через створення переважно технологічно орієнтованих університетів і дослідницьких інститутів допомогли Ірландії закріпитися на світовому ринку праці як одній із найбільш прогресивних і добре оплачуваних країн у галузі ІТ-технологій; співпраця приватного сектору та держави між секторами та ідея сприяння партнерству для субсидування економічного прогресу та перспективних галузей. [32, с.156-162]

Отже, на основі досліджень, проведених з використанням економічних моделей, рекомендацій міжнародних фінансових інституцій та прикладів успішної реалізації інвестиційної політики у світі, можна зробити висновок, що для усунення негативного впливу руйнівних факторів на інвестиційний потенціал України необхідно державні органи повинні розробити збалансовану політику, спрямовану на:

- вдосконалення нормативно-правової бази задля залучення довгострокових інвестицій. Саме законодавча основа є ключовим фактором, що визначає стан інвестиційного клімату. Саме постійні зміни і коливання знижують інвестиційний інтерес зі сторони капітовкладників. Тому законодавча основа має не лише

відповідати викликам часу, бути благоприємною для залучення активів й логічною, а і стабільною водночас (рис. 3.2) [33].

Рис. 3.2. Поточні державні витрати на придбання товарів і послуг в Україні
Джерело: складено автором на основі даних Світового Банку [34]

Виходячи з припущень, наданих економічною моделлю, поточні показники державних витрат на придбання товарів і послуг ілюструють ступінь участі країни у внутрішніх ринкових відносинах. Результати дослідження доводять, що справді в усіх досліджуваних регіонах рівень прибутковості інвестицій падає, коли їх вартість зростає, через занепокоєння інвесторів, які бачать той факт, що приватний сектор певною мірою залежить від дій уряду. На жаль, даних за 2022 рік немає, але ми бачимо чітку тенденцію посилення державного впливу на вітчизняні бізнес-процеси за останні 15 років (рис. 3.2) , що є негативним аспектом для інвесторів. Таким чином, в Україні органи влади мають створити законодавчу платформу, що буде відповідати викликам часу і збільшити свободу дій для ведення бізнесу.

- Організувати низку заходів щодо посилення відповідальності органів виконавчої влади та представників місцевих установ проти корупції інвесторів та інших дискримінаційних практик. Наявність відповідного законодавства не є повною гарантією успішної реалізації інвестиційної стратегії. Не менш важливою запорукою успіху є суворе дотримання закону. Такого ефекту можна досягти лише шляхом зниження рівня корупції на всіх рівнях влади та шляхом модернізації та

адаптації всього державного апарату до реалій сьогодення. Тому необхідно посилити відповідальність посадових осіб за свої дії, а також підвищити вимоги до їх професійної кваліфікації;

- Створити спеціальні пільгові умови для іноземних інвесторів: спростити процедури реєстрації інвестицій; покращити інформаційне забезпечення інвесторів щодо потенційних інвестиційних можливостей; знизити рівень податків для інвестиційних компаній, що перевищують певну суму інвестицій;

- Забезпечити оптимальні умови для співпраці державного та приватного секторів. Про це варто відзначити окремо, оскільки ця проблема в Україні стоїть дуже гостро. В Україні замість того, щоб відчувати підтримку з боку держави чи задоволення від якості та умов такої співпраці, приватний сектор відчуває себе ошуканим платником податків. Тому необхідно налагодити систему комунікацій між бізнесом і владою, яка виражається не лише у формі обміну інформацією, а й в участі підприємців у формуванні законодавчих ініціатив, проведенні спільних форумів, дискусій тощо.

- побудова сучасної інфраструктури стане важливим показником для інвесторів. Як вже зазначалось у розділі 2, вітчизняна логістика потребує модернізації, тому якісні і кількісні зміни призведуть до зменшення затримок, ризиків та витрат, пов'язаних з транспортуванням товарів та пасажирів.

- стимулювання розвитку фондового ринку, кредитних, інвестиційних фондів та інших фінансових установ, що має забезпечити корпоративне (загальне) фінансування інвестиційних проектів вітчизняними та іноземними інвесторами;

- Впровадження практики укладання прозорих угод між інвесторами та органами влади щодо взаємних зобов'язань у сфері конкурентного ведення бізнесу та національної конкурентної бізнес-політики. Хоча в Україні вже працює система прозорих державних закупівель «Прозоро», що, безперечно, є великим кроком вперед, кардинально змінити рівень корупції вона не може. Тому дії держави мають стати більш публічними та доступними для пересічних громадян, має бути дотриманий найвищий рівень прозорості на різноманітних державних електронних майданчиках, ЗМІ тощо, справедливі умови;

- Формувати гарний інвестиційний імідж шляхом організації та участі в міжнародних виставках, ярмарках, інвестиційних проектах, публікації статей у міжнародних друкованих виданнях. Міжнародне співробітництво залишається пріоритетним напрямком інвестиційної політики протягом останнього десятиліття, оскільки ми все ще перебуваємо в процесі інтеграції в ЄС та ширше світове економічне співтовариство, тому важливо продовжувати розвивати економічний сектор у напрямку європейські стандарти;

- Розробити регіональні плани підвищення інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням характеристик їх поточних рейтингів, інвестиційної привабливості, забезпечення державного моніторингу їх виконання як критерію успішності діяльності місцевого самоврядування;

- розробка механізмів щодо збільшення кількості кваліфікованої робочої сили, впровадження інноваційних методик інвестицій в людський капітал (сертифікація спеціалістів, проведення тренінгів та семінарів).

Останній пункт потребує окремої уваги, оскільки інвестиції в людський капітал є пріоритетом для розвиненого світу. Наша країна має великий потенціал у вирощуванні висококласних талантів, але через погані умови праці та життя найбільш просунуті таланти один за одним емігрують за кордон. З національної точки зору розвиток людського капіталу також важливий для зміни інвестиційного іміджу країни, оскільки наразі Україна вважається «відсталою» аграрною країною з великою кількістю дешевої робочої сили. Країні потрібні якісні кадри, які володіють новітніми технологіями (рис. 3.3). До того ж, приплив технологій може призвести до випуску вітчизняних новітніх продуктів, що будуть затребувані по всьому світу.

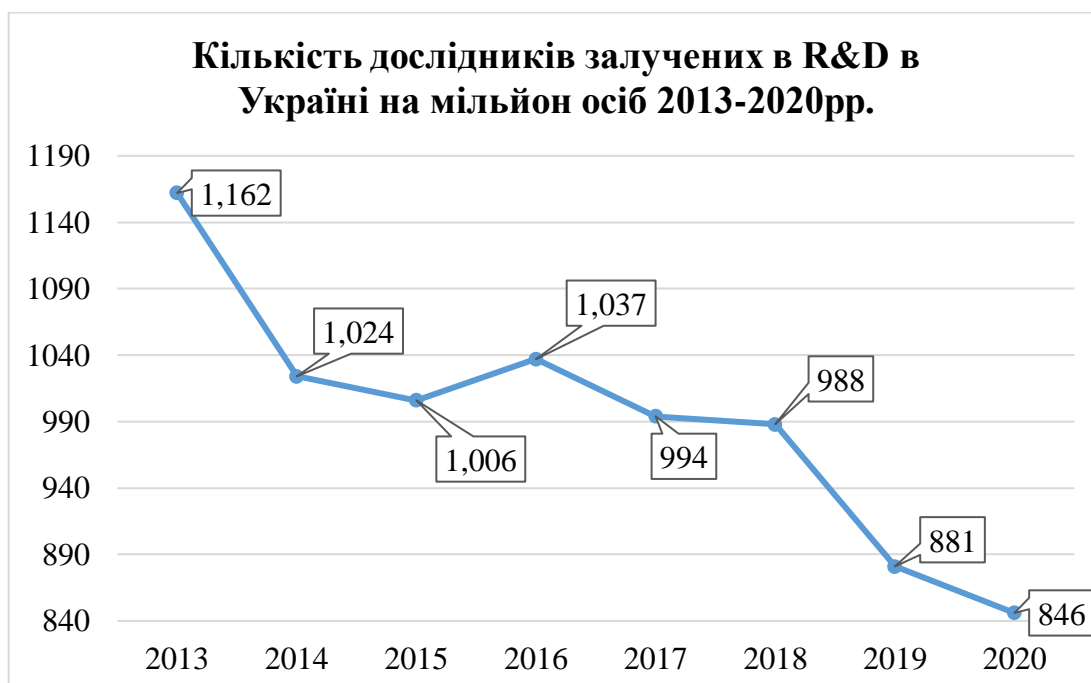

Рис. 3.3. Кількість дослідників залучених в R&D в Україні за 2013-2020 рр.

Джерело: складено автором на основі даних Світового Банку [34]

На жаль, через відсутність даних за 2021-2022 роки неможливо зобразити ситуацію більш точно, але і на даному проміжку ми бачимо чітко виражену тенденцію, що Кількість науковців, які працюють у сфері R&D в Україні, поступово зменшується, що негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону, оскільки ця змінна безпосередньо пов'язана зі зростанням продуктивності праці та капіталу, а отже, зростанням або падінням ВВП.

3.2 Пріоритетні напрямки інвестування в Україні

Для того, щоб зробити інвестиційний процес більш прибутковим, державним органам необхідно визначити пріоритетні напрями економічного розвитку та спрямувати туди відповідні активи. Реформи мають проводитися за принципом створення пільг та додаткових можливостей для інвесторів, які інвестують у перспективні галузі економіки або галузі економіки, які потребують якісного та кількісного оновлення. В Україні стартував основний етап приватизації державного майна, що в свою чергу є одним із найважливіших сигналів для інвесторів. Загалом у найближчі роки для приватизації буде доступно понад 1000 об'єктів державної форми власності, і всі потенційні покупці можуть взяти участь у процесі приватизації, взявши участь у системі електронних торгів. У жовтні 2019 року Верховна Рада ухвалила закон про приватизацію. Він визначає умови передачі державного та громадського майна у власність підприємств. Це збільшує інвестиційний потенціал України, що згодом має призвести до оновлення інфраструктури. На думку міжнародних експертів (World Investment Outlook, щорічний звіт про перспективи у сфері інвестиційної діяльності), перспективним для України є нинішній розвиток галузей, розглянутих нижче.

Україна є сільськогосподарською наддержавою, а також провідним виробником зернових, а також інших сільськогосподарських культур. Тим часом Україна тривалий час була однією з небагатьох країн, яка призупинила продаж землі сільськогосподарського призначення. Це зміниться в липні 2021 року із запровадженням і запуском ринку землі, який неминуче стане каталізатором капіталовкладень і підвищення продуктивності в галузі. [28]

Однією із найважливіших умов для економічного зростання є зниження вартості фінансових ресурсів для бізнесу. Зменшення відсоткових ставок зробить більш конкурентноспроможними більшість бізнес-проектів. Саме для цього урядом України було запроваджено програму «Доступні позики» (5 - 7 - 9%) для малих та середніх підприємств та «Український фонд стартапів» для фінансування інноваційних проектів.

Державна програма "Доступні позики 5-7-9%" має величезне значення для підтримки ділової активності та забезпечення економічної безпеки України як необхідної передумови фінансової стабільності. В умовах війни ця програма стала ще й основною рушійною силою для підтримки бізнесу за рахунок надання кредитних коштів.

За час воєнного стану банки надали понад 28 мільярдів гривень кредитів майже 8 тисячам суб'єктів господарювання та неприбуткових організацій, з яких 17 мільярдів гривень надано агропідприємствам на посівну діяльність. Станом на 27 травня за схемою підписаними угодами скористалися понад 42 тисячі підприємств та ФОП на загальну суму понад 117 мільярдів гривень. Зараз банки надають кредити бізнесу на суму 3-4 мільярди гривень на тиждень, і ці ставки постійно зростають. [35].

Наша країна має всі шанси стати провідним світовим експортером продовольства, оскільки в Україні зосереджено 33% світових покладів чорнозему. Сприятливий клімат і близькість до основних споживчих ринків також мали позитивний вплив. На сьогоднішній день нам вдалося досягти наступних результатів: 1 місце в світовому рейтингу за обсягом експорту соняшникової олії та насіння, 2 місце - за обсягом ріпаку, проса, 3 - горіхів, 4 - кукурудзи, ячменю, пшениця; 5 - натуральний мед, неферментований яблучний сік (рис.3.4) . [36]

Рис. 3.4 . Об'єм експорту сільськогосподарської продукції (у мільярдах дол. США)

Джерело: Складено автором на основі даних Державної служби статистики України, Міністерство аграрної політики та продовольства України [37]

З графіка видно, що в Україні протягом досліджуваного періоду аграрний сектор стабільно зростає. По-перше, це пов'язано з привабливими цінами на оренду землі, надзвичайно родючим ґрунтом, низькою заробітною платою та ціною інших ресурсів (добрива, вода). Проте, як і раніше, з урожайністю з гектара все ще нижчою, ніж західні еталонні показники, є потенціал для підвищення продуктивності праці та ефективності робітників і обладнання. Цього можна досягти за рахунок впровадження новітніх організаційних методів управління та освіти, вдосконалення систем зрошення, агротехніки, матеріально-технічного забезпечення, переходу на виробництво продукції з вищою доданою вартістю. Інші можливості можуть бути у напрямку виробництва біопалива з сільськогосподарських відходів. На думку експертів, перспективи національного ринку на рівні 2 мільярдів доларів, а це є еквівалентом енергії та ціні від спалювання 61 мільйона тон вугілля, з дохідністю 30-35%. Основними міжнародними ігроками на вітчизняному сільськогосподарському ринку є : Cargil,

Nestle, Bayer, Pepsico, Danone, Galicia та багато інших. Ці компанії і надалі планують продовжувати і розширювати діяльність в Україні. [28]

ІТ-сфера є однією з найбільш швидкозростаючих галузей економіки. Про перспективність розвитку в цьому напрямку свідчить той факт, що понад 100 компаній зі списку Fortune 500 обрали ІТ-послуги в Україні, серед яких: Boeing, Google, Siemens, Oracle, Samsung, Rakuten та ін., усі з яких мають українські R&D відділи. і планують продовжувати інвестувати в розвиток технологій у майбутньому. На даний момент зареєстровано більше 4000 компаній, які займаються виробництвом ІТ-продуктів; нараховується близько 184 700 кваліфікованих кадрів галузі, тому, відповідно даних СЕЕ (Consumer Electronics & Entertainment), Україна займає 1 місце у світі за кількістю технічних спеціалістів, які працюють на аутсорсі), входить до списку топ-25 країн за перспективами ведення цього виду бізнесу (ІТ-галузь України зросла майже в 40 разів за останні 15 років, від 110 мільйонів доларів у 2003 році до приблизно до 5 мільярдів доларів у 2020 році, досягнувши вражаючий середній темп зростання 25%) [36].

Запорука успіху української ІТ-галузі полягає у поєднанні обширного ринку праці ІТ-талентів. Згідно з даними міжнародної компанії-лідера з надання ІТ-послуг Daхх, українські ІТ-спеціалісти займають 1 місце у Східній Європі за співвідношенням якість / ціна за послуги, а також за даними Форбс 1 місце в Європі за кількістю випускників вишів технічних спеціальностей: Україна - 130 тисяч кадрів, наступна Франція з 105 тисячами, Німеччина- 93 , Турція- 75, Велика Британія - 71 тисяча кадрів), сприятливого географічного положення, вагомої технічної і наукової спадщини та економічних вигод. Окремої уваги потребує і розвиток напрямку стартапів, адже українські компанії пропонують інноваційні продукти в найбільш перспективних і складних видах досліджень, до прикладу, в галузі розвитку штучного інтелекту, кібербезпеці, роботі з базами даних (big data), інтернет-торгівлі, технологіях Blockchain і FinTech. До списку найбільш відомих досягнень українських стартапів належать: MacPaw, Competera, Preply, Grammarly, Readdle, GitLab, Terrasoft, Looksery, Jooble та інші [28].

Щодо виробництва, то в Україні зосереджена велика виробнича база, яка історично була спрямована на важку промисловість, включаючи залізничну та гірничовидобувну галузь, виробництво верстатів, двигунів для літаків, легку та харчову промисловість. Україна – одна з небагатьох країн з розвиненою аерокосмічною промисловістю. Вона включає будівництво військових, цивільних і вантажних літаків і є значним постачальником компонентів космічної техніки по всьому світу. Аерокосмічний сектор, хоча зараз і переживає спад, все ще має основу для зростання, як кількісного, так і якісного. Позитивними факторами, що свідчать про це, є: на території України функціонує 5 науково-дослідних управлінь, функціонує 8 підприємств цієї галузі, випущено близько 5 тис. кваліфікованих кадрів (інженерів-конструкторів, конструкторів тощо) [36].

Не менш важливим питанням для урядів є інвестування у збільшення використання альтернативних джерел енергії та репозиціонування їх як ефективних енергетичних альтернатив, оскільки екологічні аспекти є важливим фактором у визначенні інвестиційного профілю країни. Україну можна вважати країною, багатою на природні ресурси, тому вітчизняна енергетична система досить розвинена, включаючи такі види виробництва енергії, як видобуток природного газу, гідроелектроенергетика, теплова енергетика (основне паливо — вугілля), атомні електростанції.

Шлях України до енергетичної незалежності, відповідно до “Енергетичної стратегії 2035”, полягає в реформуванні енергетичного сектору (зростання кількості відтворювальних джерел енергії та збереження ролі природного газу); створенні рівних можливостей як для глобальних гравців на енергетичному ринку, так для малих інвесторів в Україні.

Тотальна війна прискорить просування нашої країни до енергетичної незалежності. Україна стає більш енергоефективною, але галузь все ще потребує вдосконалення шляхом залучення інвестиційних активів. Прикладом цього є той факт, що досліджені запаси природного газу є найбільшими в Європі, але цей потенціал використовується недостатньо. Для цього уряд має прагнути проводити публічні аукціони з видобутку газу та нафти. Очікуваним результатом має бути

залучення більшої кількості міжнародних компаній з передовими технологіями та ресурсами.

Як уже зазначалось в попередніх розділах, життєво необхідним питанням є розбудова системи логістики, оскільки географічне положення України в поєднанні з 17 угодами про вільну торгівлю з 46 країнами (включаючи DCFTA з ЄС) робить нашу державу важливим транзитним коридором для торгівлі та подорожей між Європою, Азією та Близьким Сходом. За останні роки ми можемо спостерігати певні досягнення у кожному з видів транспортування, а це беззаперечно вказує на перспективність та прибутковість даних проєктів [36].

Найбільший залізнодорожній перевізник УкрЗалізниця вперше за 10 років отримала 30 нових локомотивів за програмою співпраці з Американською торговою палатою в Україні (АСС), також було запущено рейси потягів за 21 маршрутом до ЄС, процесом реформування УкрЗалізниці почав керувати найбільший оператор залізнодорожніх перевезень в Європі “Deutsche Bahn”. Окрім цього уряд створив регіональні плани оновлення застарілих суб’єктів логістичної інфраструктури, де прописано вартість їх реалізації та можливі прибутки від проєктів. Згідно з цим документом, передбачається побудова або оновлення аеропортів у таких містах: Харків, Запоріжжя, Біла Церква, Чернівці; розбудова залізнодорожнього сполучення у: Харкові, Дніпрі, Миколаєві та Хмельницькому; також прогнозується розбудова виробничих можливостей Одеського порту та Чорноморського паромного комплексу. Деякі проєкти вже знаходяться на стадії реалізації, зокрема: компанія Rysoil-Kherson отримала грант на будівництво порту в Херсоні (оцінкова вартість проєкту становить 12,5 мільйони доларів США); компанія QTerminals from Qatar одержала права на реалізацію порту в Ольвії (даний проєкт оцінюється близько 142 млн.дол. США) [38].

До інших потенційно інвестиційно привабливих галузей вітчизняної економіки можна віднести: фармакологічна галузь (понад 110 іноземних компаній мають виробництва всередині країни, понад 25 тисяч працівників залучені до виробництва та ще близько 7 тисяч високваліфікованих кадрів даного напрямку щорічно випускаються на ринок праці, ріст ринку за останні 3 роки становить

близько 15 %, прийняття стандартів GMP дозволяє експортувати ліки до ЄС); легка промисловість (понад 20 світових брендів мають виробництва в Україні, серед них Hugo Boss, Tommy Hilfiger, Marks & Spenser; понад 220 тисяч працівників вже працюють в даній сфері за конкурентною заробітною платою), машинобудування (в Україні представлені понад 20 машинобудівних компаній, функціонують понад 30 таких заводів, на яких працює понад 60 тисяч кваліфікованих кадрів, обсяг поточних інвестицій перевищує 600 мільйонів доларів США).

Участь іноземного капіталу може істотно прискорити темпи трансформації виробництва у військовій промисловості. Це перша потреба. В основному це розвиток конверсійних підприємств з виробництва товарів народного споживання, агропромислових і легких машин і обладнання, міського транспорту, літаків цивільної авіації, нафтогазового обладнання, медичного та екологічного обладнання. Цивільна співпраця з іноземними компаніями, наприклад виробництво військової електроніки, радіоблабднання, обладнання та систем зв'язку.

Пріоритетними регіональними напрямками інвестицій в Україну є:

- західний регіон (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська, Волинська області), використовуючи місцеві природні ресурси – сірку, калій і сіль, вугілля, нафту та природний газ, а також розбудову мережу, може ефективно створювати оздоровчі комплекси.

- після деокупації у Донецько-Придніпровському регіоні (Донецька, Луганська, Запорізька, Дніпропетровська області) необхідно будувати на трансформації гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості та технологічних перетворень; енергійно сприяти розвитку низько енергоспоживаючих галузей, таких як точне машинобудування, автомобілів, літаків.

- найбільш прибутковим у південному регіоні (Одеська, Миколаївська, Херсонська області) є реконструкція та технологічне перетворення портових споруд, розвиток обладнання харчової та консервної промисловості, розширення мережі санаторно-курортних та туристичних комплексів.

На забрудненій внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС території України необхідно впроваджувати новітні технології та здійснити низку еколого-економічних та соціально-відновлювальних заходів, запроваджуючи при цьому унікальні наукові дослідження.

Водночас з дозволу Уряду України пріоритетними сферами та сферами іноземного капіталу визначено об'єкти зі спеціальними інвестиційними умовами для залучення іноземних інвестицій.

До таких об'єктів належать:

- підприємства атомної техніки;
- компанії та об'єднання паливно-енергетичних комплексів, в тому числі вугільні, нафто- і газопереробні компанії;
- об'єкти нафтопостачання, нафтосховища міжобласного та загальнодержавного значення;
- державні підприємства залізничного, морського, річкового, повітряного та автомобільного транспорту;
- підприємства та об'єкти електроенергетики, гідроелектростанцій та теплових електростанцій;
- об'єкти освіти та науки, що фінансуються з державного бюджету;
- дороги загального користування;
- метро;
- основний шнур живлення;
- нафто- та газопроводи, трубопровідний транспорт;
- виробники солі та ін.

Інакше перехід до зрілого ринку та широкий розвиток міжнародної інвестиційної діяльності були б практично неможливі. Розвиток у цій сфері є не тільки актуальним, але й привабливим для іноземних інвесторів, оскільки вони, як правило, можуть окупити свої початкові витрати протягом відносно короткого часу, створюючи сприятливу матеріальну основу для подальшої господарської діяльності іноземного капіталу. Існують відомі причини наголошувати на

короткостроковій віддачі від початкових витрат при розгляді пріоритетів іноземних інвестицій.

3.3 Шляхи вдосконалення державної політики в сфері інвестиційної діяльності.

На сучасному етапі розвитку світової економіки однією з найактуальніших проблем для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, є залучення та ефективне використання інвестиційного капіталу. Успішне вирішення цього питання значною мірою залежить від успішної національної політики у сфері регулювання інвестиційної діяльності. Це зумовлено домінуючим впливом держави на внутрішньо- та зовнішньополітичні процеси.

Державне регулювання інвестицій – це метод соціального управління, який регулюється правоохоронною та адміністративною діяльністю відповідних державних органів і спрямований на ефективне залучення та раціональне використання інвестицій, сприяння економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення. Інвестиційний нагляд здійснюють уповноважені державні органи - представницькі, виконавчі, судові. Але сила цього процесу полягає в національних економічних інститутах, на які покладено завдання формування національної інвестиційної політики.

Державний нагляд за інвестиціями має керуватися такими принципами:

- Спільна відповідальність інвесторів і держави, дотримання основних прав і свобод інвесторів;
- Юридична відповідальність інвесторів за порушення законодавства чи міжнародних угод;
- Заохочувати інвесторів вкладати кошти в пріоритетні програми (проекти) та вдосконалювати інвестиційне законодавство.

Макроекономічна нестабільність є одним із факторів, що перешкоджають широкому залученню іноземних інвестицій. Цей фактор, як відомо, найбільше впливає на фандрейзинг. Деякі дослідники навіть вважають, що економічне зростання приймаючої країни є вирішальним фактором у залученні капіталу для створення позитивного імпульсу. Однак це необхідна, але недостатня умова для створення стійких інвестиційних стимулів для підприємців. Він повинен

супроводжуватися прийнятним рівнем рентабельності інвестицій як для всього проекту, так і для фізичних осіб-нерезидентів.

Особливу роль у поживленні інвестиційної діяльності має відіграти некомерційне страхування венчурного капіталу. Важливим кроком у цьому напрямку стало членство України в Багатосторонньому агентстві з гарантій інвестицій (МІГА), яке страхує їх від політичних та інших некомерційних ризиків. Капітал, інвестований в Україну, зможе протистояти ризикам громадянської війни та конфіскації, а також збиткам через конвертацію української гривні в іншу валюту, а також збиткам через дефолт українського уряду. Гарантії BIGA застосовуються до прямих інвестицій та інвестицій у цінні папери, середньо- та довгострокових кредитів.

Для того, щоб іноземні інвестори мали доступ до інформації про стан українського інвестиційного ринку, необхідно створити національний інформаційний центр сприяння інвестиціям, сформувавши репозитарій українських порад щодо інвестиційних цілей. Створення такої бази є особливо важливим для регіонів, які не можуть самостійно знайти іноземних інвесторів через нерозвинену бізнес-інфраструктуру.

Залишається невирішеним питання надання інформації іноземним інвесторам про чинне законодавство про іноземні інвестиції. Тексти законів і директив недоступні. Навряд чи існує єдиний підхід до статусу та скасування попередніх законів, що ускладнює визначення того, які закони ще діють, а які скасовані. З метою інформування іноземних інвесторів про правову систему України щодо іноземного капіталу, необхідно видавати регулярний бюлетень, який містить відповідну інформацію кількома мовами.

В Україні інвестиції можуть здійснюватися такими способами:

- створення підприємств з іноземними інвестиціями (спільних підприємств);
- створення підприємств із повністю іноземною власністю та їх філій;
- придбання іноземними інвесторами майна підприємств, майнових комплексів, будівель, споруд, акцій, облігацій та інших цінних паперів;

- право користування землею та іншими природними ресурсами та інші права власності;

- видавати позики, кредит, майно та право власності тощо.

Але, незважаючи на всі зусилля (точніше, звернення) державних органів, приплив стартового капіталу в Україну залишається низьким.

Проблема полягає в тому, щоб стимулювати ефективний приплив іноземного капіталу. Звідси виникають дві проблеми: з одного боку, які сфери повинні обмежувати потік, з іншого боку – в яких сферах і в якій формі ми повинні брати участь в першу чергу.

Україна дуже зацікавлена у надходженні прямих інвестицій, оскільки вони не збільшують зовнішній борг, а навпаки, допомагають отримати кошти для погашення, забезпечують ефективну інтеграцію національної економіки у світову через промислову та наукову кооперацію, виступають як джерело інвестицій, виробництва, залучення вітчизняного передового досвідченого підприємця.

На нашу думку, іноземний капітал може проникати в усі сектори економіки (крім державних монополій) без шкоди для національних інтересів. Галузеві обмеження мають застосовуватися лише до тих, що стосуються прямого використання природних ресурсів країни (наприклад, трубопроводів, видобутку корисних копалин, власності на землю), виробничої інфраструктури (електромережі, дороги тощо), телекомунікацій і супутникового зв'язку, а також військово-промислового комплексу.

Іноземні інвестиції у формі підприємств із 100% іноземним фінансуванням передбачають виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, виробництво будівельних матеріалів, будівництво (включаючи житло), будівництво комерційної інфраструктури, виробництво споживчих товарів тощо.

Приплив портфельних інвестицій слід стимулювати в усіх секторах економіки. Вони забезпечують надходження фінансових ресурсів без втрати контролю України над об'єктами інвестування. Це перевага для країни, перш за все, це стосується видобутку надр. Але сьогодні залученню іноземних портфельних інвестицій приділяється недостатньо уваги, в Україні майже немає.

Слід докласти зусиль для створення сприятливого інвестиційного середовища для вітчизняних та іноземних інвесторів. Українському приватному капіталу також потрібні гарантії від свавілля влади та примусового виселення, система страхування від некомерційних ризиків та стабільні умови роботи для довгострокових інвестицій.

Ситуація, яка склалася в Україні підтверджує той факт, що коли назріває потреба в комплексних змінах, часткові зміни не працюють, не дають бажаного результату і взагалі можуть призвести до негативних наслідків. Лише шляхом швидких, комплексних, рішучих, прозорих та послідовних ринкових реформ можна відновити економіку, включаючи інвестиції та інновації, активність та соціальне вдосконалення. Всі ці дії у комплексі (в результаті фактичного впровадження таких реформ іншими країнами) дасть волю підприємницькій діяльності, створить конкурентне середовище та дасть поштовх для ефективного зростання економіки.

Правова система, яка на сьогоднішній день діє в Україні включає більше 100 законів та нормативно-правових актів, що регулюють інвестиційну діяльність. До них належать український «Закон про інвестиційну діяльність» та «Закон про іноземні інвестиції», «Національна програма заохочення іноземних інвестицій в Україні», український «Закон про цінні папери та фондову біржу», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист іноземних інвестицій на Україні». Ці нормативно-правові акти закладають правову основу інвестиційної діяльності. Однак, разом з тим, створення ефективної системи залучення та використання інвестицій в українську економіку також вимагає й вдосконалення відповідної законодавчої бази.

Підсумовуючи проведені дослідження можна визначити низку напрямів для підвищення інвестиційного потенціалу України після війни:

- Відновлення зруйнованих підприємств. Безумовно, першим кроком повинно бути відновлення зруйнованих потужностей, зокрема першими за пріоритетністю повинні бути сфери промисловості (особливо переробної) та наукомісткі та інноваційні сфери, потужності яких не були

достатньо великими й до війни. Варто відмітити, що результат діяльності останніх може бути впроваджений у діяльність промислових підприємств, що збільшить їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість. Так, для відновлення необхідним є впровадження пільг для тих підприємств, які зазнали збитків через війну, зокрема звільнення їх від сплати ПДВ та ввізного мита на придбане устаткування;

- Поліпшення умов діяльності всередині країни. Доцільно запровадити державне страхування іноземних інвестицій, щоб вкладення партнерів не були занадто ризикова-ними для них, а війна не стала інвестиційним ембарго для України. Також повинна бути створена інформаційна підтримка інвесторів, зокрема посилена діяльність державних установ, що займаються залученням іноземних інвестицій;
- Проведення судової реформи. Так, зазначена реформа була започаткована до повномасштабної війни, але так і не була реалізована. Слабка судова система все ще є одним з перших бар'єрів України для інвесторів, що потребує вирішення цього питання. Варто відмітити те, що судова реформа є важливим питанням не лише для залучення інвестицій, але й для Європейської інтеграції України, її міжнародного партнерства та для умов ведення бізнесу всіх резидентів країни;
- Розвиток індустріальних парків України. Індустріальні парки є державним інструментом залучення іноземних інвестицій в країну, який має багато успішних прикладів застосування по всьому світу. Так, доцільним є налагодження функціонування індустріальних парків, що надасть додаткового поштовху до розвитку та інвестиційної привабливості переробній промисловості країни та інноваційній сфері;
- Поліпшити інвестиційний клімат шляхом гармонізації інвестиційної, податкової, кредитної та митної політики, удосконалити систему регулювання, спростити процедури отримання дозволів та ліцензій, особливо в будівництві, скоротити адміністративні процедури, уніфікувати оподаткування та бухгалтерський облік. Суб'єктам вітчизняного

інвестування та іноземним інвесторам усунути технічні та торговельні бар'єри, спростити процедури державної реєстрації та добровільного припинення підприємницької діяльності, запровадити іміджеві заходи [43, с.69].

Проте нині українська економіка перебуває у стані гострого дефіциту інвестиційних ресурсів, що негативно впливає на макроекономічні параметри всього господарського механізму. Для подолання інвестиційного дефіциту економіки України необхідно вживати спільних заходів щодо стимулювання інвестиційної діяльності вітчизняних товаровиробників та залучення прямих іноземних інвестицій.

Держава має різноманітні засоби сприяння іноземним інвестиціям: інформаційне забезпечення, податкові пільги, тарифні пільги, використання фінансових механізмів, державні гарантії. Одним із найважливіших є формування механізму залучення іноземного капіталу.

Особливу увагу слід приділити залученню ресурсовидобувної галузі в інвестиційний сектор. Але світова інвестиційна практика відійшла від цього. В останні роки іноземні інвестиційні ресурси в основному використовуються для розвитку технологій і сфери послуг. Проблема полягає в тому, що в Україні є багато реструктуризованих підприємств (переважно вугільних шахт), які після закриття залишаються екологічно забрудненими територіями. Ці ділянки необхідно утримувати в належному стані – встановлювати сталеві опори, відкачувати воду, контролювати загальний стан. У держави на це не вистачає грошей. Іноземні інвестори також менш зацікавлені. Тому для отримання необхідних коштів рекомендовано організувати зацікавлені міжнародні організації для участі у благодійній діяльності з покращення стану довкілля.

Також зверніть увагу на взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю національної економіки та іміджем країни. Це очевидно і визнано на національному рівні. Український фестиваль соціальної реклами та інші регіональні маркетингові, екологічні та інвестиційні проекти. Водночас Закон про регулювання інвестиційної політики не згадує про цей зв'язок.

Сьогодні розвиток України в умовах трансформації економічних відносин вимагає ефективного державного регулювання інвестиційного процесу. Держава відіграє провідну роль у створенні економічних стимулів, політичної, економічної, національної оборони та екологічної безпеки для бізнесу та економічного зростання для всіх громадян. Для стабілізації економіки та поступового виходу з кризи необхідно поживити інвестиційну діяльність на внутрішньому ринку та залучити іноземних інвесторів. Іноземні інвестиції є одним із об'єктів державного нагляду. Це важливе джерело фінансування економічного розвитку України, тому особливого значення набуває державне регулювання іноземних інвестицій. Державний нагляд за іноземними інвестиціями має ґрунтуватися на принципі взаємної відповідальності інвесторів і держави з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів, що може бути досягнуто лише шляхом створення ефективною системи регулювання та відповідного науково-методичного забезпечення.

На думку західних експертів, українська економіка сьогодні, як і в минулому столітті, чітко наголошує на необхідності кардинальних змін. Водночас деякі країни Європи, Латинської Америки та Азії, які активно залучали іноземні інвестиції, після війни пережили швидкий економічний розвиток, що також довело доцільність їх використання. Іноземні інвестиції в ці країни є найбільш ефективними, якщо вони спрямовані на розвиток інноваційних та експортних галузей або на імпортозаміщення. Цю стратегію зараз використовує Туреччина, економіка якої стрімко розвивається.

Збалансувати використання іноземних інвестицій, які позитивно впливають на економічний розвиток країн, які їх використовують. Як завжди, приплив іноземного капіталу супроводжувався «ноу-хау», впровадженням нових технологій, швидким створенням додаткових можливостей, зростанням продуктивності праці та підвищенням трудового потенціалу, що призвело до значного збільшення населення. Особливо це важливо для України, де накопичення основних фондів займає значну частку в структурі виробничого потенціалу і практично майже повністю діє.

Весь процес розвитку національної економіки України та його соціально-економічні результати показують, що об'єктивно для досягнення її ефективності необхідна докорінна зміна інвестиційної стратегії.

Світовий досвід показує, що найбільш ефективний розвиток комплексного потенціалу національної економіки досягається за допомогою ресурсоефективних інвестиційних стратегій. Не тільки такі ресурси, як матеріальні ресурси, технології, робоча сила та фінансові ресурси, але й надзвичайно важливі ресурси, такі як час. Економія часу має багато переваг і відкриває величезні можливості для загального розвитку світової економіки. Зниження норми нагромадження позитивно впливає на розвиток матеріального виробництва та вирішення багатьох соціальних проблем. Але для цього потрібен перегляд дослідно-конструкторських робіт напередодні інвестиційного циклу.

У типовій соціально-економічній та промислово-технологічній ситуації, у новій ситуації економічного розвитку перерозподіл частини коштів, що вивільняються за рахунок зниження норми накопичення, сприяє регуляризації перерозподілу. Світовий досвід підтверджує ефективність цього рішення. Практика реструктуризації промисловості в Україні показує, що процес фінансового ринку є дуже активним, як щодо розвитку його різних секторів і галузей, так і щодо розвитку інвестиційних інститутів. У зв'язку з цим важливу роль відіграє держава як гарант стабільності фінансового ринку. Відповідно до Закону про фінансовий капітал держава та учасники ринку цінних паперів підтримують приватні та організовані ринки, які сприяють економічному зростанню та економічному зростанню в цілому.

Практика показує, що сьогодні громадяни України починають вкладати свої вільні кошти в небанківський сектор – інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки. Тому банківські фінансові установи повинні поєднувати такі переваги, як інститути спільного інвестування, для посилення інвестиційної діяльності, зосередження на взаємній ринковій інвестиційній діяльності та створення умов для вдосконалення функцій ринку цінних паперів. У цьому випадку банк суттєво збільшить прибуток за рахунок комісійних надходжень та відкриття

та обслуговування рахунків у цінних паперах, одночасно збільшивши клієнтську базу та суттєво зменшивши відтік ресурсів банку для формування банківських резервів, оскільки знижуються резервні вимоги банку.

Вважаємо, що вищезазначені проблеми слід вирішувати з точки зору банківської галузі, стабілізації діяльності банківських установ, щоб відновити довіру суспільства до вітчизняної фінансової галузі. Крім того, за підтримки держави банківський сектор може отримати вигоду від розробки та реалізації чітких соціально-економічних та освітніх програм, конференцій, семінарів, круглих столів, а потенційні клієнти отримають вичерпну інформацію про переваги банківського сектору при купівлі інвестиційні цінні папери, надання консультативної підтримки в процесі фінансування.

Банківські установи повинні активізувати свою гру, оскільки простір спільного інвестування є прибутковим і, на нашу думку, дешевшим, ніж інші активні види бізнесу, такі як кредитування. Тому, хоча активне спостереження за банківськими установами та потенційними інвесторами на ринку є складним, не повністю розкритим і поясненим, не сформульованим і деталізованим, воно має бути важливою рушійною силою для ефективного розвитку банків. Використання вітчизняних фінансових ринків як передумова посилення інвестиційного процесу.

Трансформація української економіки та перехід різних галузей промисловості на ринкові відносини призвели до повільного, але стабільного поліпшення економічної ситуації в країні. Безперечно, це сприятиме поживленню фінансового ринку та всіх його основних гравців та посередників, а саме: комерційні банки, валютні та фондові біржі, інвестиційні фонди (компанії), пенсійні та страхові фонди, Національний банк України, лізинг Чинне законодавство з компаніями, кредит союзи та інші фінансові установи, що діють на фондовому ринку.

Великі підприємства, що працюють на території області, відіграють важливу роль у розвитку соціальної сфери, розвиваючи виробництво та вкладаючи значні кошти в будівництво соціальної інфраструктури.

Практика показує, що більшість соціально-інвестиційної діяльності підприємств відображено у сферах економічної діяльності, якими займаються підприємці.

Спільний інтерес до інструментів і підходів для посилення соціальної взаємодії між бізнесом і місцевими громадами створює нові перспективи для бізнесу і місцевих громад

Впроваджувати регіональні стратегії сталого розвитку, сприяти діяльності регіональних громад, створювати позитивне інвестиційне середовище та, зрештою, забезпечувати соціально-економічний розвиток.

З розвитком соціальної сфери особливого значення набули охорона природних ресурсів і забезпечення якісного природного середовища, тобто екологічна безпека.

Тому під час розвитку промислових об'єктів та соціальної інфраструктури необхідно звертати увагу на баланс територіальних еколого-економічних інтересів, оцінювати вплив діяльності на довкілля.

Крім того, важливо також розвивати ключові стратегічні галузі національної економіки та нарощувати виробництво, тобто забезпечити виробництво експортних товарів і продуктів, а також виробництво імпортозамінників. Не менш важливою є доступність вітчизняних товарів на внутрішньому ринку, особливо сільськогосподарської продукції, легких страв і продуктів харчування. Для забезпечення національної енергетичної безпеки вкрай необхідно розвивати розвідку та видобуток нафти і газу, модернізувати нафтопереробні заводи, забезпечити високоякісним паливом, зменшити залежність країни від імпорту природного газу та нафти.

Сьогодні для того, щоб стимулювати іноземних інвесторів вкладати власний капітал в Україну, вкрай необхідно визначитися як з точки зору державного регулювання інвестиційної діяльності, так і з точки зору створення сприятливого інвестиційного клімату. З метою стабілізації економічної ситуації та покращення інвестиційного середовища вважаємо за доцільне вжити відповідних заходів щодо створення загальних та специфічних умов для розвитку українських ринкових

відносин з метою вирішення питань державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Сучасний підхід до формування регуляторної інвестиційної привабливості країни з використанням різноманітних впливових методів та інструментів має базуватися на можливості її виявлення та формування з метою підвищення інвестиційної привабливості економіки. Ефективно сприяти інвестиціям в національну економіку будуть такі заходи:

- Вивчати ринок потенційних інвесторів та формувати політику залучення їх інвестицій на основі забезпечення інвестиційними ресурсами найбільш зацікавлених інвестиційних проєктів;

- Колекція пропозицій. Ресурси та фінансова інформація великих і середніх підприємств, вибір об'єктів інвестування. Благодійні інвестиції можуть здійснюватися через публічні аукціони, широко висвітлюватися засобами масової інформації, привертати увагу і допомогу інвесторів;

- Максимальне спрямування такого співробітництва, участі, формування, розвитку та зміцнення міждержавних відносин через розробку програм співробітництва, формування кооперації, діяльність на місцях, програми обміну персоналом із суміжними територіями інших країн, інноваційні методи, новітні технології виробництва та обладнання.

Організаційно-економічні механізми активізації іноземної інвестиційної діяльності мають бути спрямовані насамперед на мобілізацію та активізацію індивідуальних інвестиційних можливостей суб'єктів господарювання, відмовляючись від безсистемної державної підтримки. Практика показала, що ефективне використання та мобілізація власних інвестиційних ресурсів може стимулювати привабливість іноземного інвестування, тому державна підтримка інвестиційної діяльності в регіоні має не лише сприяти концентрації ресурсів, а й посилювати роль державних гарантій. У секторі страхування та приватному секторі.

Таким чином, органи державної влади повинні використовувати такі важелі для регулювання інвестиційної діяльності та надання їй державної підтримки:

- забезпечити систему використання нового обладнання та технології;

- інформаційно-консультативна підтримка;
- інвестиції за рахунок місцевих бюджетів;
- встановлення спеціального режиму інвестування;
- аукціони та конкурси проєктів;
- пільгові позики з місцевих кредитних джерел;
- допомога у наданні податкових пільг для підприємств, що працюють у сферах, де люди є пріоритетними;
- сформувати спеціальний регіональний фінансову інфраструктуру, тобто спеціалізовані банки, кредитні спілки, інвестиційні фонди та інші фінансові установи, які фінансують підприємців;
- видача гарантій за кредитами, які одержують підприємці.

Для посилення інвестиційного процесу рекомендовано: індексувати основні фонди на основі зростання цін не рідше одного разу на рік; відмовитися від застосування коефіцієнта амортизації до нормативу амортизації; припинити бюджет амортизаційних відрахувань; уніфікувати вільний перерахунок запровадити систему управління спрямованим використанням амортизаційних фондів виробничих інвестицій.

Важливим аспектом державного регулювання інвестиційної діяльності є перевірка інвестиційних проєктів. Відповідно до законодавства України державній експертизі підлягають державні, міждержавні та регіональні інвестиційні проєкти та програми, що реалізуються за рахунок бюджетних і позабюджетних коштів. Інвестиції з інших джерел залежатимуть від досвіду країни щодо дотримання екологічних, санітарно-гігієнічних вимог, вимог пожежної безпеки, міцності та довговічності будівель і споруд, будівельних вимог.

Посилення інвестиційної діяльності держави безпосередньо пов'язане із захистом інвестицій державою та захистом суб'єктів інвестиційної діяльності. «Закон України про інвестиційну діяльність» передбачає, що держава гарантує стабільні умови інвестиційної діяльності та поважає права і законні інтереси її суб'єктів. Інвестиції не можуть бути націоналізовані та експропрійовані без компенсації. Державні органи та їх посадові особи не мають права втручатися в

інвестиційну діяльність та обмежувати право інвесторів у виборі об'єктів інвестування, крім випадків, передбачених законом. Якщо інвесторам та учасникам інвестиційної діяльності внаслідок порушення їх прав завдано збитків, уповноважений орган відшкодовує їх у повному обсязі.

Держава гарантує стабільні умови інвестиційної діяльності, дотримується прав і законних інтересів її суб'єктів. Умови договору, укладеного між учасниками інвестиційної діяльності, зберігають чинність протягом усього терміну дії договору, після укладення договору законодавство (крім податкового, митного та валютного законодавства та законодавства про дозвіл окремих видів господарської діяльності) діяльність) передбачає наступні умови: якщо вони не згодні Зміна умов договору дозволяє їм погіршити ситуацію або обмежити свої права.

ВИСНОВКИ

Наприкінці роботи можемо зробити наступні висновки.

Досліджено теоретичні основи інвестиційної діяльності, формування та імплементації інвестиційної політики. Необхідно розрізнити поняття інвестиційного потенціалу, інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості. Серед перелічених базовим вважаємо інвестиційний потенціал, а кінцевим, узагальнюючим – інвестиційну привабливість. А вже наявність сприятливого чи несприятливого інвестиційного клімату робить державу інвестиційно привабливою чи непривабливою.

Проведене дослідження дозволило виокремити групи характеристик інвестиційного потенціалу для цілей факторного аналізу і локалізації резервів зростання суспільної необхідності: характеристики здатності нарощувати обсяги інвестицій; характеристики здатності поліпшувати соціально-економічний ефект з одиниці обсягів залучених інвестиційних ресурсів. Також, було виявлено, що найбільш привабливими для інвесторів є розвинуті сектори економіки держави, оскільки діяльність в них зазвичай має вищу прибутковість і завжди є менш ризикованою через налагоджені на прикладі місцевих компаній методи господарської діяльності.

Досліджено низку міжнародних інвестиційних рейтингів, в яких наша країна, на жаль, має не дуже високі показники. Індeksi інвестиційної привабливості характеризують різні групи факторів інвестиційного потенціалу і характеризують таку його важливу складову як здатність приваблювати іноземні інвестиції. Через військовий стан прогнозується погіршення показників міжнародних інвестиційних рейтингів для України.

Значний потенціал країни може забезпечити великий притік інвестицій, але наявні проблеми зупиняють цей процес. Основними стримуючими факторами для іноземних інвесторів є повномасштабна війна, висока волатильність гривні, відсутність розвинутого фінансового ринку, поганий захист прав та приватної

власності (зокрема і інтелектуальної) у межах України через корупцію та відсутність реформи судової системи. Подолання корупції, в першу чергу, зміна законодавства та податкові реформи, виведення бізнесу з тіньового сектору дадуть змогу привернути увагу інвесторів. При нестачі інвестиційних ресурсів в реальному секторі економіки, обмежених можливостей інвестування з боку держави і наявності ряду ризиків для продовження зростаючих тенденцій інвестиційної активності інвестиційна політика держави повинна бути націлена на впровадження ефективних стимулюючих механізмів залучення внутрішнього та зовнішнього капіталу і створення ефективної системи управління інвестиційними процесами.

Потік ресурсів від іноземних країн, що вже зараз підтримує Україну (фінансова, військова, технічна, гуманітарна допомоги) - це досвід взаємодії із західними партнерами та спільного вирішення важливих завдань життєзабезпечення. Принципи ефективної логістики, правового оформлення, погодження зобов'язань щодо фінансування тощо - критично важливий досвід, який змінює інституціональні умови інвестування і збільшує інвестиційний потенціал України завдяки посиленню її здатності забезпечувати ефективність інвестиційного процесу, його прозорість та створювати умови й правила взаємодії прийнятні для західних партнерів.

Отже, війна з одного боку – руйнує, тобто загострює потребу в інвестиціях для відновлення інвестиційного потенціалу, але в той же час формує передумови для якісних структурних змін. Ця війна є переломним моментом не тільки для світосприйняття українців, але й для розвитку української економіки. Її відновлення має бути шляхом, зворотним до сировинної моделі розвитку. Для цього необхідним є визначення правильних пріоритетів відновлення, фундаменту, на якому буде надалі будуватись економіка

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність». Відомості Верховної Ради України, 1991, № 47, ст. 646. Електронний режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
2. Jerry M. Rosenberg. Dictionary of investing - New York : Wiley, 1993, 368p.
3. Massé P. (1964), Le choix des investissements, critères et méthodes, Paris, Dunod, 2e éd.
4. John Maynard Keynes. The General Theory of Employment, Interest and Money. - Wordsworth Editions, 2017.- 538p.
5. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Либра, 2002. – 472 с
6. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2000. –160 с.
7. Шевченко С.Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності / С.Ю. Шевченко // Інвестиції: практика та досвід № 1/2010. – С. 7-10. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2010/4.pdf
8. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
9. Погодіна Т. В. Інвестиційний менеджмент / Т. В. Погодіна. – Харків: Юрайт, 2017. – 311 с. – (Бакалавр, академічний курс).
10. Chortok, Yu. V. et al. Financial aspects of stakeholders cross-sector partnership in implementation of communities sustainable development projects. Financial and credit activity: problems of theory and practice, [S.l.], v. 3, n. 30, p. 517-525, sep. 2019. ISSN 2310-8770. Available at: <http://fkd.org.ua/article/view/179927>. Date accessed: 30 Jun. 2020. doi:<http://dx.doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179927>.
11. Makarenko, I. Corporate social and environmental responsibility of business and national economy competitiveness: in search of interaction: / I.

Makarenko, D. Smolennikov. – Szczecin: Centre of Sociological Research, 2019. – P. 172. – DOI: 10.14254/978-83-952923-5-4/2019

12. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності.- К.:Наук, світ,2006.-345с

13. Караван Н. А. Класифікація інвестицій та обґрунтування вибору критеріїв їх ефективності. Інвестиції: практика та досвід. 2019. 1, січ. С. 13–17.

14. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>

15. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Економікс: Причини та проблеми / Переклад з англ. В. Лукашевича та інші. 2011. – С. 112-150.

16. Долан Є. Дж., Ліндсей Д. Ринок: Макроекономічна модель / Пер. з англ. В. Лукашевича та інші. – 2011. С. 10-50.

17. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України: Монографія / К.: Т-во "Знання", КОО, – 2010 –514с.

18. Римарська Р.Ю. Збільшення надходжень до бюджету як чинник залучення іноземних інвестицій в Україну / Римарська Р.Ю. – Науковий журнал “Економіка України”. – 2015.

19. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб», URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15#Text> – текст визначення (пункт 1.2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1383-20> - чинна версія закону (формулювання визначення «Дохід» залишається чинним з початкової версії закону)

20. Крамаренко К.М. Сучасні підходи до формування і використання інвестиційного потенціалу країни. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 27. Ч. 1. С. 59–61.

21. Радіонов Ю. Д. Проблеми реалізації бюджетних інвестицій / Ю. Д. Радіонов // Економіка України. – 2015. – №2 (639). – С. 48–59.

22. Нечитайло У. П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону // Науково-практичний журнал. «Інвестиції: практика та досвід». – 2010. - №15. - С.25-29.

23. Петренко, В. П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах : наукова монографія / В. П. Петренко. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. – 352 с.

24. Вовк В.Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи [Текст] / В.Я. Вовк, Ю.В. Дмитрик // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції – 2011. – №2. – С. 41–44

25. Щукін О.І. Методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу регіону [Текст] / О.І. Щукін, Н.О. Целіна, Дерев'янка Я.М. // Економічний вісник Донбасу. – 2008. – №1. – С.79–90.

26. Головінов М.І. Фактори, що визначають економічний потенціал у торгівлі [Електронний ресурс] / М.І. Головінов, Д.О. Бабкін. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2011_31_1/Golovin.pdf

27. World Bank [Електронний ресурс] – URL: <https://www.worldbank.org/>.

28. Фісун К.А. Зарубіжний досвід формування іміджу й інвестиційної привабливості країни / К.А. Фісун // Формування ринкових відносин в Україні, 2011 - 306 с.

29. Ukraine Investment Climate Outlook 2018 [Електронний ресурс] // Investor Relations – URL: <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/ukraine-investment-climate-outlook-2018>.

30. WORLD INVESTMENT REPORT [Електронний ресурс] // UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT. – 2019. – URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf.

31. Фісун К.А. Зарубіжний досвід формування іміджу й інвестиційної привабливості країни / К.А. Фісун // Формування ринкових відносин в Україні, 2011 - 306 с.

32. Швець Ю. О. Міжнародні економічні відносини та світове господарство / Ю. О. Швець, О. В. Бурдило // Оцінка інвестиційного клімату в Україні: стан, проблеми та шляхи його поліпшення / Ю. О. Швець, О. В. Бурдило. – Ужгород: Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. – С. 150180.
33. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс] <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
34. World Bank [Електронний ресурс] – URL: <https://www.worldbank.org/>.
35. Національний банк України [Електронний ресурс] – URL: <https://bank.gov.ua/>
36. UkraineInvest [Електронний ресурс] – URL: <https://ukraineinvest.com/>.
37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]- URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
38. Ukraine Investment Climate Outlook 2020 [Електронний ресурс] // Investor Relations – URL: <https://www.slideshare.net/OfficeNIC/ukraine-investment-climate-outlook-2020>.
39. Солонина Є. Суворий інвестиційний клімат: чому Україна не сприяє приходу до неї іноземного капіталу? [Електронний ресурс] / Євген Солонина // Радіо Свобода. – 2018. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29496854.html>.
40. Ястремська О.М. Теоретико-методологічні аспекти оцінки інвестиційного клімату // Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. — 2005. — 279 с.
41. BDO International Business Compass (IBC) [Електронний ресурс] // European business association. – 2019. – URL: <https://eba.com.ua>.
42. Єрмошенко М. М. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / М. М.

Єрмошенко, К. С. Малько // Актуальні проблеми економіки / М. М. Єрмошенко, К. С. Малько. – Київ: Закрите акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад "Національна академія управління", 2000-2017

43. Іващук І. О. Позиціонування країн у світових рейтингах за основними ознаками рівня відкритості економіки // http://www.nbuu.gov.ua/Portal/natural/Vchnu/Ekon/2009_1/zmist.files/_17.pdf.

44. Електронний ресурс. Режим доступу URL: <https://www.heritage.org/index/ranking>

45. Звіт WIPO «Global Innovation Index 2022: What is the future of innovation driven growth?» Режим доступу URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=Global+Innovation+Index+2022+%28EN%29%3A+Search+Campaign&utm_content=search+ads&gclid=Cj0KCQiAyMKbBhD1ARIsANs7rEGiIKf6xTdBVOGbmJkjKtg8A4hVk1wVW0fK_BIBCiSR4xGrIsFiv1UaAvBYEALw_wcB

46. Олійник Д.І. Ресурсне забезпечення інвестиційної діяльності в Україні : монографія. Одеса, 2005. 412 с.

47. BA Investment Attractiveness Index. URL: <https://eba.com.ua/en/indeks-investytsijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/>

48. Index of economic freedom. Heritage Foundation [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.heritage.org/index/explore.aspx?vie>

49. It will be hard for Ukraine's economy to sustain a long war. Economist (2022). URL: <https://www.economist.com/europe/it-will-be-hard-for-ukraines-economy-to-sustain-a-long-war/21809222> (дата звернення: 18.05.2022).

50. Що відбувається з економікою України під час війни. Бізнес Цензор. URL: <https://biz.censor.net/r3334083> (дата звернення: 05.05.2022).

51. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни? Економічна правда. URL:

<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/> (дата звернення: 20.04.2022).

52. UN. Department of Economic and Social Affairs Economic Analysis. World Economic Situation and Prospects: April 2022 Briefing, No. 159.

53. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

54. Перелік Офшорних Зон – Онлайн сервіс перевірки компаній YouControl, URL: <https://youcontrol.com.ua/offshore>

55. Мільярди в економіку: Топ-10 іноземних інвестицій в Україну [Електронний ресурс] // Biz.liga. – 19.03.2019 – URL: <https://biz.liga.net/all/all/opinion/milliardy-v-ekonomiku-top-10-inostrannyh-investitsiy-v-ukrainu>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 – Прямі іноземні інвестиції, обсяг реалізованої продукції та експорт товарів в промисловості 2015-2021рр.

Роки	Прямі іноземні інвестиції у промисловість, млн.дол	Обсяг реалізованої продукції у промисловості, млн.дол	Експорт товарів, млн. дол
2015	12 035,1	81 346,3	38127,1
2016	11 380,4	84 463,0	36361,7
2017	12 645,2	98 716,6	43264,7
2018	13 115,3	111 956,0	47335
2019	17 137,8	116 804,0	50060,3
2020	14 945,9	120 043,4	49191,8
2021	19 890,4	168 913,7	68072,3

Джерело: побудовано автором на основі Держстату.